

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1903.

Andra Kammaren.

N:o 57.

Lördagen den 9 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 2 innevarande maj förda protokoll.

§ 2.

Upplästes följande till herr talmannen ankomna skrifvelse:

Till herr talmannen i Riksdagens Andra Kammare.

Med anledning af statsbanedelens Gellivare—Riksgränsen fullbordande har Kungl. Maj:t denna dag förordnat, att en högtidlig invigning af nämnda bandel skall äga rum, samt därtill bestämt tisdagen den 14 juli 1903; och får jag, på Kungl. Maj:ts tillika meddelade nådiga befallning, härmed äran inbjuda herr talmannen samt kammarens vice talman och tolf af kammaren utsedde ledamöter att, såsom Riksdagens deputerade, i högtidligheten deltaga. Stockholm den 24 april 1903.

Hjalmar Westring.

Clas Lindbeck.

Ordet lämnades härupå till

Herr vice talmannen Pehrson, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Med anledning af den nu gjorda inbjudningen får jag hemställa, att kammaren ville med tacksamhet emottaga densamma, hvarjämte jag tillåter mig föreslå, att kammaren ville beluta att nästkommande lördag, den 16 dennes, anställa val af ifrågavarande 12 deputerade, och då det torde vara i sin ordning att i likhet med hvad vid ett föregående liknande tillfälle, nämligen år 1894, ägt rum,

äfven suppleanter utses, tillåter jag mig jämväl föreslå, att kammaren ville besluta, att suppleanter utses till ett antal af 6.

Hvad herr vice talmannen sålunda föreslagit bifölls af kammaren.

§ 3.

Föredrogs herr *P. P. Waldenströms* å kammarens bord hvilande anhållan att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa ett spörsmål; och blef berörda anhållan af kammaren bifallen.

§ 4.

Vidare föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande n:o 10.

§ 5.

Efter föredragning häruppå af statsutskottets memorial n:o 84, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarne gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1903 åt en del tjänstemän och betjänte m. m., blef den i nämnda memorial föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 6.

Härefter föredrogs statsutskottets memorial n:o 85, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om väckta motioner om pension åt vice härads höfdingen J. M. Stuart; och begärdes därvid ordet af

Herr Hedin, som yttrade: Jag har ingenting att invända emot, att förevarande memorial blir bordlagdt, för den händelse icke alla kammarens ledamöter varit i tillfälle att taga så noggrann kännedom om detsamma, som nödigt är, men jag vill begagna tillfället att redan nu nämna, att, när det i så fall kommer att nästa gång föredragas, jag naturligtvis kommer att yrka afslag på utskottets hemställan om gemensam votering, hvilken hemställan jag föreställer mig hafva tillkommit genom förbiseende. Det lär icke vara rimligt, att vi skulle genom gemensam votering nu afgöra en sak, som eventuellt kan komma att inträffa och beröra vår budget först efter 5 eller 6 år. Detta har aldrig varit grundlagsstiftarnes mening. Skulle orden i grundlagen »När i fråga om statsutgifter o. s. v.» tolkas på det sätt, att, när helst en Riksdag beslutade rörande en statsutgift och kamrarne stannade i olika beslut, man skulle skilja mellan dessa olika beslut

genom gemensam votering, skulle vi komma att hålla gemensamma voteringar till ett oändligt mycket större antal icke blott än nu sker, utan äfven än någon människa ifrågasatt skulle vara, med grundlagens mening öfverensstämmande.

Vidare anfördes ej. Ifrågavarande memorial blef på flere ledamöters därom framställda begäran å nyo bordlagdt.

§ 7.

Vidare föredrogs bevillningsutskottets memorial n:o 53, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 49 angående en inkomstskatt för år 1904.

Punkten 1:o).

Mom a).

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Mom. b).

Lades till handlingarne.

Mom. c).

Utskottets hemställan bifölls under den af utskottet angifna förutsättningen.

Punkten 2:o).

Lades till handlingarne.

§ 8.

Föredrogs, men bordlades åter särskilda utskottets n:o 1 memorial n:o 6.

§ 9.

Herr talmannen, som förmälde sig hafva angående tiden för omröstningarne samrådt med Första Kammarens talman, tillkännagaf, att gemensamma omröstningar skulle mändagen den 11 innevarande maj företagas med afseende på de voteringspropositioner, som då vore af kamrarne godkända.

§ 10.

Härefter föredrogs och godkändes Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 38, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående innehållet i prästbetyg;

och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifves Första Kammarerna.

§ 11.

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

Till afgörande förelåg konstitutionsutskottets memorial n:o 9, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

Sedan herr talmannen anmält ifrågavarande ärende till handläggning, begärdes ordet af

Friherre Barnekow, som yttrade: Herr talman! Angående föredragnings sättet skall jag be att få föreslå, att först ingressen i dess helhet uppläses och föredrages, därefter den punkt, som rör 106 § regeringsformen, och slutligen punktvis de af utskottet i enlighet med 107 § regeringsformen gjorda anmälningar.

Denna hemställan blef af kammaren bifallen.

Med anledning här af upplästes till en början *ingressen* till utskottets berörda memorial.

I nämnda ingress hade utskottet yttrat, bland annat, att utskottet i enlighet med § 105 regeringsformen äskat, förutom annat protokoll, jämväl det eller de protokoll, jämte därtill hörande handlingar, som blifvit i statsrådet förda angående inledandet och fullföljandet af de öfverläggningar, hvilka mellan svenska och norska statsrådsmedlemmar förevarit rörande frågan om särskilda konsuler för hvarterdera af de förenade rikena, å hvilken anhållan den 4 nästlidne april till svar meddelats, att berörda öfverläggningar förts allenast i och för beredning till framtida föredragning inför Kungl. Maj:t af omförmälda fråga samt att vid sådan förhållande intet statsrådsprotokoll angående inledandet eller fullföljandet af samma öfverläggningar föreläge.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar friherre *Barnekow, Elowson, af Callerholm, Darin, Jansson* i Djursåtra, *Nydal, Andersson* i Öhrstorp, *Bergström* och *Hjärne*, hvilka förenat sig om följande yttrande:

»Då konstitutionsutskottet icke funnit skäl till någon anmärkning eller åtgärd från utskottets sida med anledning af hvad i detta ärende förekommit och ej heller något yrkande i dylik riktning inom

utskottet framställt, hafva vi ansett ett omförmälände i memorialets ingress af att utskottet, på gjord förfrågan, erhållit den upplysning, att ifrågavarande ärende ännu befunne sig på beredningens stadium, sakna all grund och därför uttalat oss för, att hela detta stycke skulle därur uteslutas.»

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

I fråga härom anförde:

Herr Elowson: Herr talman! Såsom af ingressen till granskningsmemorialet framgår, har utskottet jämlikt 105 § regeringsformen begärt utfå det eller de protokoll, som må hafva blifvit i statsrådet förda angående ett visst uppgifvet ärende. Såsom svar därå har utskottet erhållit den upplysningen, att det uppgifna ärendet befunne sig på de förberedande öfverläggningarnas stadium, att detsamma icke varit föremål för någon föredragning inför Konungen i statsrådet, och att följaktligen något statsrådsprotokoll däröfver icke föreläge.

Utskottet har varit i sin goda rätt att granska det erhållna svaret. Utskottet skulle också därpå hafva kunnat grunda en anmärkning, om fog därtill förefunnits. Af dechargebetänkandet framgår emellertid, att utskottet gjort anmälan hos Riksdagen uti allenast tre punkter, af hvilka ingen handlar om det i inledningen omnämnda ärendet. Däraf synes alltså, att utskottet icke funnit skäl till någon anmälan med anledning af hvad i samma ärende förekommit. Under sådant förhållande vill det synas, som skulle det ifrågavarande ärendet icke rätteligen kunna på något som helst sätt omnämnas uti ett aktstycke, som bär rubriken: »Konstitutionsutskottets memorial, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.»

Utskottets förfarande framkallar helt naturligt en fråga, om det i memorialets ingress gjorda omförmälände kan vara grundlagsenligt. För min del håller jag före, att denna fråga måste besvaras nekande.

Enligt 107 § regeringsformen äger konstitutionsutskottet befogenhet att i sitt dechargebetänkande gifva Riksdagen något till känna allenast under en viss förutsättning. Man behagade erinra sig, att statsrådsprotokollen äro hemliga. Nyss citerade grundlagsparagraf lyder i sin begynnelse sålunda: »Skulle konstitutionsutskottet anmärka, att statsrådets ledamöter samfällt eller en eller flera af dem, uti deras rådslag om allmänna mått och steg, icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande icke med oveld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeämbete utöfvat, äge då utskottet att sådant tillkännagifva för Riksdagen.»

Uti föreliggande fall finnes ingen förutsättning för något som helst tillkännagifvande för Riksdagen. Ty utskottet har ingenting haft att anmärka.

Vid utskottets granskningsmemorial, sid. 12 och 13, är fogad en af friherre Barnekow m. fl. afgifven reservation, så lydande:

»Då konstitutionsutskottet icke funnit skäl till någon anmärkning eller åtgärd från utskottets sida med anledning af hvad i detta ärende

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

förekommit och ej heller något yrkande i dylik riktning inom utskottet framstälts, hafva vi ansett ett omförmälände i memorialets ingress af att utskottet, på gjord förfrågan, erhållit den upplysning, att ifrågavarande ärende ännu befunne sig på beredningens stadium, sakna all grund och därför uttalat oss för, att hela detta stycke skulle därur uteslutas.»

Reservanterna anse således, att, då intet statsrådsprotokoll föreligger och då icke heller på annan grund anledning till anmärkning förefunnits, något omnämmande af det ärende, hvarom fråga nu är, icke bort ske.

I öfverensstämmelse därmed anhåller jag, att herr talmannen behagade till kammaren framställa följande proposition: *kammaren beslutar, med afseende på memorialets ingress, att gilla det i reservationen af friherre Barnekow m. fl. gjorda uttalande.*

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Såsom kammaren af dechargebetänkandet torde finna, har det gångna granskningsåret varit särdeles magert på reservationsanledningar. Från Första Kammarens sida har nämligen ingen reservation framkommit, och från Andra Kammarens sida är den reservation, som samlat de flesta namnen, just den, som af den föregående talaren nyss återopats. Den rör en tämligen obetydlig formfråga, nämligen huruvida i dechargebetänkandets ingress bort intagas ett meddelande därom, att vissa statsrådsprotokoll blifvit af utskottet äskade jämte det från regeringen bekomna svaret, eller huruvida ett sådant meddelande icke bort göras.

Denna formfråga har inom utskottet varit föremål för olika meningar. Majoriteten har funnit det närmast öfverensstämmande med hittills följd praxis, att ett meddelande om protokollens infordrande inflöte i ingressen. Minoriteten åter har ansett, att detta förhållande bort med tystnad förbigås.

Nu medgifver jag gärna, att det kan tvistas och — såsom vanligt i formella frågor — kan tvistas i oändlighet om hvad som i förevarande fall varit bäst och lämpligast. Men då den föregående ärade talaren velat leda i bevis, att utskottets förfarande vore stridande mot grundlagens föreskrift, nödgas jag däremot inlägga en gensaga, under framhållande af att han sökt bevisa för mycket och sålunda bevisat ingenting alls.

Ty, mina herrar, grundlagarna angifva visserligen i flera för oss alla välbekanta paragrafer de allmänna normerna för konstitutionsutskottets verksamhet. Men våra grundlagsstiftare ha visligen afhållit sig från att inlåta sig på sådana formella bagateller som den, huru ett dechargebetänkande bör redigeras. Den saken ha de helt enkelt öfverlämnat åt vederbörande utskotts omdöme. Och den beror väl närmast på konstitutionell praxis och hvad som i hvarje förekommande fall kan anses lämpligt.

Hvad nu den konstitutionella praxis angår, har den i förevarande afseende utvecklat sig därhän, att utskottet i ingressen till sitt »me-

morial angående granskning af de i statsrådet förda protokoll» först pläгат omnäma de protokoll, som i vanlig ordning blifvit till utskottet öfverlämnade, och därpå låtit anteckna, om utskottet be- gagnat sig af den detsamma i § 105 regeringsformen medgifna befogenhet att infordra sådana protokoll, som falla utom den egentliga granskningstiden.

I år har det senare skett i två fall, som båda finnas antecknade på sid. 2 i betänkandet, nämligen *dels* rörande ett protokoll i kommandomål för armén angående rätt till utskänkning af vin och malt- drycker å mötesplatser m. m., hvilket protokoll till utskottet öfver- lämnats, *dels ock* rörande de protokoll, som kunde hafva blifvit i statsrådet förda angående förhandlingarna i konsulatfrågan. I det senare fallet har emellertid inträffat, att inga i statsrådet förda protokoll funnits att öfverlämna. Nåväl! Sedan utskottet erfarit detta, har utskottet öppet och lojalt talat om hvad som förefallit. Det har omnämnts, att de protokoll, som rörande saken i fråga möjligen kunde före- finnas, hafva blifvit infortrade, och det från regeringen meddelade svaret, att inga sådana protokoll funnos, enär frågan ännu befunne sig på ett förberedande stadium, har ordagrannt refererats. Häri ligger naturligen icke något slags »anmärkning» eller »anmälan» mot regeringen, utan det är endast ett objektivt meddelande af hvad i saken förekommit. Ett sådant meddelande kan — hvad jag förstår — aldrig skada, men måhända i visst afseende lända till gagn såsom ägnadt att lugna vissa ängsliga sinnen, som trott, att i saken något af för framtiden bindande natur förefallit. För sakförståndigt folk innehåller meddelandet för visso ingen som helst öfverraskande nyhet.

Jag hade kunnat förstå reservationen, därest den gått ut därpå, att det varit onödigt eller olämpligt att infordra de ifrågavarande statsrådsprotokollen. Men beslutet härom fattades af utskottet utan någon som helst till protokollet uttryckt meningsskiljaktighet. Och mot denna åtgärd har heller ingen förebräelse blifvit framställd. Nu ha emellertid reservanterna efteråt såsom sin mening uttalat, att, då den vidtagna åtgärden icke föranledt någon »anmärkning», ett med- delande af den art, som i ingressen skett, icke bort förekomma.

Nå, om den saken kan man, som sagdt, tvista. Jag vill endast framhålla, att det hittills, såvidt jag vet, undantagslöst varit gällande praxis, att, då statsrådsprotokoll utom granskningstiden blifvit in- fortrade, utskottet därom meddelat Riksdagen underrättelse, antingen de infortrade protokollen gifvit anledning till »anmärkning» eller icke. Jag finner också reservanternas påstående särdeles inkonsekvent. Ty ifall deras åsikt vore riktig, borde de naturligen äfven reserverat sig mot meddelandet, att det andra i ingressen omnämnda protokollet i kommandomål infortrats, enär dess infortrade heller icke ledt till någon »anmärkning» från utskottets sida; ty att protokollet berörts i en reservation kan väl icke sägas utgöra fullgiltig anledning för utskottet att endast för den sakens skull intaga ett meddelande om infortrandet i ingressen.

*Ang. fullbor-
dad gransk-
ning af de i
statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)*

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

Det af den föregående ärade talaren föreslagna uttalandet om ogillande af en del af ingressen anser jag alldeles oskadligt, men också skäligen meningslöst. Ty i hvarje fall kommer ifrågavarande meddelande i ingressen att stå kvar såväl i utskottets betänkande som i reservationen -- på senare stället jämte andra där meddelade upplysningar, som väl för reservanterna varit hufvudsaken.

Hade här varit fråga om ett skrifvelseförslag, så hade ju det framställda yrkandet kunnat få en reell innebörd. Nu åter kan det icke gärna ha någon som helst betydelse för framtiden. Det kan nämligen icke föranleda ett Riksdagens beslut, eftersom -- enligt hvad jag nyss inhämtat -- ifrågavarande passus af ingressen redan blifvit af Första Kammaren utan debatt godkänd.

Emellertid, herr talman, ehuru jag anser den föreliggande formfrågan vara af mycket ringa räckvidd, och ehuru jag framför allt önskar, att kammaren icke måtte i onyttan spilla tid på en formtvist, utan öfvergå till att behandla de i utskottets betänkande framställda sakanmärkningarna, skall jag likväl, medan jag har ordet, tillåta mig att hemställa om godkännande af ingressen, sådan den af utskottet formulerats.

Herr Hjärne: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren har sökt reducera den föreliggande frågan till en ren formfråga. För öfrigt har han också uppfordrat kammaren att icke spilla alltför mycken tid på diskussionen af denna fråga. Jag skall också ställa mig denna uppmaning till efterrättelse och yttra mig kort. Jag vill då börja med att i allo instämma i herr Elowsons yrkande. Jag skall vidare påpeka, att här gäller det icke blott en obetydlig formfråga. Ty om den nyheten infördes i konstitutionsutskottets förfarande vid granskningen af statsrådsprotokollen, att utskottet anser sig äfven kunna uti sitt dechargebetänkande inför kamrarne framlägga åtskilligt af sådana mål, som ännu befinna sig på beredningsstadiet, utan att något statsrådsprotokoll föreligger, torde det för hvar och en i kammaren vara uppenbart, att ett nytt fält för diskussionen i dessa konstitutionella frågor blir öppnadt. På det sättet kan man draga fram en hel mängd ärenden, som annars icke alls skulle kunna komma under konstitutionsutskottets granskning, och genom utskottets försorg öfverlämna dem åt kamrarne.

Nu menar emellertid herr Carlson, att denna obetydliga formfråga har åtminstone så till vida varit till nytta, att genom den dess behandling, som föreligger i ingressen, åtskilliga ängsliga farhågor ha blifvit lugnade. Herr Carlson vet väl, att sådana ängsliga farhågor ha varit synliga i pressen, och det veta vi också. Och vi veta äfven, att redan innan detta konstitutionsutskottets betänkande kom före, har det blifvit upplyst i pressen, att dessa förhandlingar icke varit grundade på något föregående statsrådsbeslut. Nu förefaller det nästan, som om denna ingress skulle afse att utgöra en bekräftelse på denna uppgift i pressen och på de ängsliga farhågor,

som blifvit väckta. Ett sådant ändamål anser jag icke alls öfverensstämma med konstitutionsutskottets uppdrag.

Såväl på grund af dessa praktiska betänkligheter som också på grund af de fullt bindande formella skäl, som herr Elowson anför, ber jag att få instämma i hans yrkande.

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

Herr Höjer instämde häruti.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Blott ett par ord till gensvar!

Här är verkligen icke — såsom den ärade uppsalarepresentanten påstått — fråga om någon nyhet, utan blott att följa gammal praxis. Då statsrådsprotokoll blifvit infordrade utom granskningstiden, har konstitutionsutskottet hittills alltid plägat gifva sådant till känna för Riksdagen. Här har endast det ovanliga inträffat, att de infordrade protokollen icke funnits att tillgå.

Det har naturligen icke kunnat komma i fråga, att konstitutionsutskottet skulle göra någon som helst »anmälan» i en fråga, som befinner sig på ett förberedande stadium. Här har icke heller nämnts något som helst om ifrågavarande ärendes innebörd. Det har endast blifvit meddeladt, att något protokoll i ärendet icke kunnat till konstitutionsutskottet öfverlämnas af det enkla skäl, att något sådant protokoll icke existerar.

För min del håller jag före, att den bästa garantien mot att konstitutionsutskottet icke skall missbruka den i dess händer lagda makten att på grund af § 105 regeringsformen infordra utom granskningstiden fallande statsrådsprotokoll ligger just däri, att utskottet på alla punkter, där så lämpligen ske kan, låter offentlighetens fulla ljus falla öfver de af utskottet vidtagna åtgärderna. Och det är väsentligen därför, att jag anser rent och öppet spel vara det bästa, som jag i detta fall biträdt det slut, hvartill utskottets majoritet kommit.

Herr Bergström: Herr talman! Den siste ärade talaren har sagt, att han endast äsyftat, att konstitutionsutskottet skulle tillämpa konstitutionell praxis i detta hänseende. Jag bestrider, att det skulle vara konstitutionell praxis i detta hänseende att i ingressen intaga ett dylikt ömförmlande. Det föreligger ett fall, som i viss mån kan vara jämförligt med detta, ifrån 1857 års Riksdag, då konstitutionsutskottet i sitt dechargebetänkande ömförmlade, att det med stöd af 105 § regeringsformen och 29 § 2 mom. riksdagsordningen hade infordrat åtskilliga ministeriella protokoll rörande neutralitetsförklaringen af år 1853 och den bekanta novembertraktaten af år 1855. Men efter att konstitutionsutskottet i ingressen anmält detta, förekom det sedermera i konstitutionsutskottets betänkande en punkt, däri utskottet framhåller, att det saknades en del protokoll, som utskottet hade väntat skulle förefinnas, ity att åtskilliga åtgärder,

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

som icke kunnat ske annat än på grund af Kungl. Maj:ts beslut, och som hade sagts bero på ett Kungl. Maj:ts beslut, hade — särskildt vid förhandlingarna i neutralitetsfrågan med danska hofvet — förekommit. Då förelåg sålunda en formlig anmärkning ifrån konstitutionsutskottet emot att icke vederbörliga protokoll hade förelegat.

Här är ju ställningen den rakt motsatta. Konstitutionsutskottet har icke funnit anledning till anmärkning emot att några statsrådsprotokoll i detta ärende icke förefunnits.

På mig gör hela denna passus i konstitutionsutskottets betänkande intryck af ett »vilja, men icke kunna.» Herr Ernst Carlson yttrade i sitt första anförande, att denna passus skulle förekomma i konstitutionsutskottets betänkande för att lugna sinnena. Ja, jag undrar, huru det kan vara ställt med det. Det förefaller mig nästan, som om konstitutionsutskottets majoritet här haft för tankarne den bekanta Ibsenska versen: »At ej du *kan*, dig visst forlades, men aldrig at du icke *vil*». Men det var nog en helt annan vilja än den herr Carlson antydde, som förefanns hos konstitutionsutskottets majoritet.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till det af herr Elowson framställda yrkandet.

Öfverläggningen var härmed afslutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på godkännande af ingressen till förevarande memorial och dels på bifall till det af herr Elowson under öfverläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner ingressen till konstitutionsutskottets förevarande memorial n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Elowson under öfverläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 46 ja, men 163 nej; och hade kammaren alltså bifallit det af herr Elowson under öfverläggningen framställda yrkandet.

Utskottets härefter föredragna anmälan, att anledning icke förekommit att mot någon ledamot af statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen, lades till handlingarna.

*Utskottets anmälan jämlikt § 107 regeringsformen.**Punkten 1:o).*

Utskottet hade under denna punkt funnit den regeringsåtgärd, som omförmäldes i protokollet öfver justitiedepartementsärenden för den 13 juni 1902, n:o 18, vara af beskaffenhet att böra för Riksdagen anmälas.

Vid denna punkt hade reservationer afgifvits:

af herr *Blomberg*, som ansett den omförmälda regeringsåtgärden icke vara af beskaffenhet, att den bort föranleda utskottet att därom hos Riksdagen göra anmälan enligt § 107 regeringsformen; samt

af herrar friherre *Wrangel von Brehmer* och *Lars Berg*, hvilka instämt med herr *Blomberg*.

Sedan utskottets anmälan blifvit föredragen, anförde

Herr af *Callerholm*: Herr talman! Då innevarande års konstitutionsutskott under fullgörande af sin granskningsplikt kommit till nyss omförmälda ärende, nämligen det som finnes antecknad under n:o 18 i protokollet öfver justitiedepartementsärenden för den 13 juni 1902 angående vaktkonstapeln *Claes August Jonssons* besvär däröfver att han blifvit af fängvårdsstyrelsen från sin innehafvande befattning såsom vaktkonstapel skild, ådrog det sig genast utskottets uppmärksamhet, att meningarna mellan statsrådets ledamöter befunnits delade, och ännu mera, att den mening, som af föredragande departementschefen uttalats, och i hvilken statsrådets flesta ledamöter instämt, icke blifvit *den*, som af Kungl. Maj:t bifölls, oaktadt denna mening innefattade allenast en hemställan därom, att ärendet måtte återförvisas till fängvårdsstyrelsen för förnyad behandling, en hemställan, hvilken syntes utskottet på så goda och tydliga skäl grundad, att utskottet fann sig föranlätet att taga närmare kännedom om hvad som förut förelupit i detta ärende, för att söka inhämta om däruti några särskilda omständigheter kunde återfinnas, hvilka kunde hafva föranledt de ledamöter af statsrådet, som uttalat ett från departementschefens hemställan afvikande rådslag, att så göra. Af de sålunda infordrade och i öfrigt tillgängliga handlingar har man inhämtat, att Kungl. Maj:t den 22 november 1877 utfärdat instruktion för fängvårdsstyrelsen, uti hvilken det, bland annat, heter i § 46:

»Med de af fängvårdsstyrelsen antagne vaktbetänte, som beträdas med opålitlighet, försummelse eller olydnad i tjänsten, förfäres såsom i § 44 sägs.»

Och det säges också i § 44:

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

»Varder någon af fängvårdsstyrelsen antagen tjänsteman vid fängvårdsinrättningarna beträdd med fel eller försummelse i sin befattning, äge styrelsen att honom varna, bötfälla eller från tjänst och lön afstänga, på sätt uti nästföregående paragraf mom. 1 bestämmes. Låter han sig däraf ej rätta eller är felet af svår beskaffenhet, må den felaktige af styrelsen från befattningen skiljas.»

Vidare har inhämtats, att Kungl. Maj:t i nådigt bref den 8 december 1882 till fängvårdsstyrelsen angående stater för fängvården år 1883 yttrat: »I sammanhang härmed vilje Vi hafva i nåder förordnat, att vid de fängvårdsanstalter, som afses i den af Riksdagen beviljade och nu af Oss fastställda stat för fångbetjäningen, konstitutorial hädanefter må af Eder utfärdas endast å sådan tjänst, för hvilken lön är å nämnda stat uppförd», samt att, oaktadt nyssberörda bref icke gifver någon som helst antydning därom, att de konstitutorial för fångbetjäning, som fängvårdsstyrelsen sålunda bemyndigats utfärda, finge meddelas under andra villkor än de i den för fängvårdsstyrelsen gällande instruktion omförmälda, fängvårdsstyrelsen emellertid konstituerat och förordnat vaktbetjänten Jonsson att *tillsvidare och så länge han bibehölle sina förmäns förtroende* vara vaktkonstapel vid länsfängelset i Nyköping.

Om nu fängvårdsstyrelsen åt detta i konstitutorialet inryckta villkor: »så länge han bibehölle sina förmäns förtroende» gifvit en sådan tolkning, att Jonsson, så länge han icke genom bevisad opålitlighet, försummelse eller olydnad i tjänsten visat sig ovärdig att bibehålla sina förmäns förtroende, icke behöfde riskera att blifva sin innehafvande befattning förlustig, skulle säkerligen detta villkor icke hafva väckt den uppmärksamhet, som nu blifvit fallet.

Men nu är förhållandet, att på en angivelse, som fängvårdsstyrelsen själf säger stödjes endast af omständigheterna utan afgörande beviskraft, och hvilken i själfva verket icke är stödd på någon bevisning alls, och utan att ingå i profning, huruvida Jonsson låtit komma sig till last något af beskaffenhet att böra för honom medföra sådan påföljd, som 44 och 46 §§ i den kungl. instruktionen omförmäles, fängvårdsstyrelsen, under åberopande endast och allenast af att Jonsson, genom hvad i saken blifvit upplyst, gjort sig förlustig sina förmäns förtroende, funnit skäligt att, med återkallande af det för Jonsson utfärdade konstitutorial, skilja Jonsson från hans innehafvande befattning vid fängvården; och har detta beslut också 10 dagar efter det detsamma daterats gått i verkställighet.

Detta fängvårdsstyrelsens beslut har också blifvit af Kungl. Maj:t fastställt sålunda, att Kungl. Maj:t, på hemställan af dåvarande statsrådet Claëson, med hvilken två andra statsrådets ledamöter instämt, förklarade, att de utaf Jonsson anförda besvär lämnades utan afseende.

Det är naturligtvis icke omöjligt att föreställa sig, hvilken grund föranledt dessa Konungens rådgifvare, hvilka instämt uti det rådslag, som bestämde Kungl. Maj:ts beslut i förevarande ärende, att lämna

detta sitt rådslag. Och naturligtvis har det icke heller varit utskottets mening, att Riksdagen skulle framkomma till Konungen med någon angivelse jämlikt 107 § regeringsformen. Men om utskottet skulle hafva lämnat oanmärkt det beslut, som af förenämnde statsrådets ledamöters rådslag föranledts, så vore det uppenbart, att utskottet genom detta sitt stillatigande finge anses hafva godkänt fängvårdsstyrelsens förfarande att vid sidan af den utaf Kungl. Maj:t meddelade instruktion framkomma med samt framför och oberoende af instruktionen tillämpa själftagna föreskrifter, föreskrifter utaf den art och betydelse, att genom desamma den utaf fängvårdsstyrelsen antagna tjänstepersonalen, såsom i förevarande fall visat sig, skulle kunna när som helst, då den befinner vara i saknad af styrelsens förtroende, utan något på laga rättgångsordning grundadt tillvägagångssätt, skiljas från innehafda befattningar. Och lika naturligt är också, att fängvårdsstyrelsen i ett sådant utskottets stillatigande skulle se en underförstådd maning att vidare framgå på den väg, på hvilken fängvårdsstyrelsen sålunda inslagit, att göra den underlydande personalen beroende af fängvårdsstyrelsens förtroende, ett förtroende lätt rubbadt genom illvilliga angivelser utan tillförlitlig bevisning, så mycket mer som styrelsen i detta utskottets stillatigande kunde hämta en förklarlig anledning att ställa sig öfver den tydliga hänvisning att ställa sig gällande instruktion — och intet bredvid — till efterrättelse, som ligger i föredragande departementschefen af statsrådets flertal ledamöter tillstyrkta hemställan.

Då emellertid utskottets plikt är att söka i sin mån hålla vakt däröfver att land med lag bygges, särskildt och i synnerhet då det rör dessa minsta och ringaste i samhället, hvilka hafva svårast att själfva stå på sin rätt, torde kammaren finna, att utskottet i detta fall fullgjort sin plikt, i hvad på utskottet ankommer, närmast i det syfte, som jag här ofvan berört; och hemställer jag, herr talman, i anledning däraf, att kammaren måtte besluta att lägga den nu föredragna punkten med gillande till handlingarna.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att med gillande lägga punkten till handlingarna.

Punkten 2:o).

Under denna punkt hade utskottet funnit de regeringsåtgärder, som omförmäldes i protokollen öfver utrikesdepartementsärenden för den 12 augusti 1902, n:o 1, och den 3 oktober samma år, n:o 1, vara af beskaffenhet att böra för Riksdagen anmälas.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

af herr *Blomberg*, som ansett den i punkten 2:o omförmälda regeringsåtgärd icke vara af beskaffenhet, att den bort föranleda ut-

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

(Forts.)

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

skottet att därom hos Riksdagen göra anmälan enligt § 107 regeringsformen; samt af herrar friherren *Barnekow* och friherren *Wrangel von Brehmer*, hvilka instämt med herr *Blomberg*.

(Forts.)

Efter föredragning af utskottets i denna punkt gjorda anmälan lämnades ordet till

Herr *Darin*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I instruktionen för ämbets- och tjänstemän i utrikesdepartementet af den 8 november 1878 var stadgådt, att introduktören för främmande sändebud skulle vara öfverceremonimästaren vid Kungl. Maj:ts hof. Och det är tydligt, att under sådana förhållanden denne funktionär i utrikesdepartementet var undantagen från de kompetensbestämmelser, som i öfrigt voro stadgade för ämbets- och tjänstemän inom detta departement.

Genom förnyad instruktion för ämbets- och tjänstemän i sagda departement af den 30 december 1899 upphäfdes emellertid den nyssnämnda kombinationen, och introduktören för främmande sändebud blef därigenom uteslutande en statsämbetsman. Och däraf synes såsom en följd hafva bort framgå, att för denne tjänsteman samma kompetensvillkor, som voro stadgade för de öfrige genom Kungl. Maj:ts kungörelse af den 12 maj 1865, borde vara gällande.

Emellertid hemställde hans excellens herr ministern för utrikes ärendena den 12 augusti förlidet år till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte förklara, att de kompetensbestämmelser, som i instruktionen af 1899 stadgades för öfrige ämbets- och tjänstemän inom utrikesdepartementet, icke skulle äga tillämplighet hvad angår introduktören för främmande sändebud. Såsom skäl härför anförde hans excellens utrikesministern icke något annat, än att någon nödvändighet för tillämpning af bestämmelserna i 1865 års kungörelse å denna tjänsteman icke kunde sägas vara för handen mer än förut. Konstitutionsutskottet har icke kunnat dela hans excellens herr utrikesministerns uppfattning i detta hänseende. Konstitutionsutskottet har ansett, att i och med detsamma som introduktören för främmande sändebud genom den nya instruktionen af 1899 blef en ämbetsman, uteslutande tillhörande utrikesdepartementet, borde såsom en själfklar konsekvens följa, att de bestämmelser, som blifvit stadgade i kungl. kungörelsen den 12 maj 1865, skulle vara gällande äfven med afseende å den nu ifrågavarande tjänstemannen, och konstitutionsutskottet har ansett, att för en sådan tillämplighet funnes så mycket mera skäl, som genom den nya instruktionen i vissa afseenden nya uppgifter blifvit tillagda denne ämbetsman. Utskottet har under sådana förhållanden icke kunnat finna annat, än att icke några skäl blifvit anförda, hvarför introduktören af främmande sändebud inom utrikesdepartementet skulle vara fritagen från de kompetensbestämmelser, som äro gällande för öfrige ämbets- och tjänstemän inom samma departement. Detta

har gifvit konstitutionsutskottet en anledning att hänvända Riksdagens uppmärksamhet på dessa förhållanden.

Till denna anledning har ytterligare kommit, att utskottet funnit, att hans excellens herr ministern för utrikes ärendena icke tillsett, att den i Kungl. Maj:ts kungörelse af den 12 maj 1865 företagna ändring blifvit offentliggjord på vederbörligt sätt. Det är nämligen stadgadt, bland annat, i detta hänseende, att de af Kungl. Maj:t utfärdade reglementen och stadgar för ämbetsverk och myndigheter skola införas i Svensk författningssamling. Nu är det alldeles påtagligt, att den förklaring af den ifrågavarande kungörelsen, hvartill hans excellens herr utrikesministern den 12 augusti förlidet är erhöill Kungl. Maj:ts bifall, innebar en ändring i de förut gifna bestämmelserna. Utskottet har därför ansett det innebära en brist i förfarandet, att denna ändring icke blifvit i vederbörlig ordning kungjord.

Herr talman! Jag har härmed redogjort för de skäl, som för utskottet förelegat att göra den anmälan, som nu blifvit föredragen, och jag vågar, med hänsyn till hvad af utskottet och nu genom mig blifvit anfördt, hemställa, att kammaren ville besluta, att med gillande af den gjorda anmälan lägga utskottets memorial i denna punkt till handlingarna.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få anföra de skäl, hvarför jag icke kunnat biträda utskottets beslut i denna punkt.

Utskottet har egentligen haft tre anmärkningar emot föredraganden. Den första är den, att, enligt hvad protokollet öfver utrikesdepartementsärenden för den 12 augusti 1902 utvisar, hans excellens herr utrikesministern till Kungl. Maj:t hemställt, att Kungl. Maj:t måtte förklara, att bestämmelsen i 2:a momentet af kungl. kungörelsen den 12 maj 1865 angående den examen, som erfordras för inträde i utrikesdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli, icke skulle äga tillämplighet hvad angår introduktören för främmande sändebud; och denna hemställan blef af Kungl. Maj:t bifallen.

Hvad nu först beträffar den frågan, huruvida Kungl. Maj:t har rättighet att ändra en författning, som han själf utgifvit, så har konstitutionsutskottet icke kunnat däremot göra någon anmärkning. Men hvad utskottet har anmärkt är, att, när denna förändring vidtogs, densamma icke blifvit kungjord. Detta skulle vara den egentliga anmärkningen. Men, mina herrar, i sakligt hänseende har detta icke det ringaste inflytande, utan den enda inverkan, det torde hafva, skulle vara, att i formellt hänseende ett fel är begånget. Och jag hemställer, om detta formella fel kan hafva den stora betydelsen, att man därför behöfver anse sig nödsakad att anmäla statsrådet och chefen för utrikesdepartementet enligt 107 §. Enligt min uppfattning har icke ärendet den betydelse, att man därför bort göra sådan anmälan.

Den andra anmärkningen, som utskottet gör mot föredraganden, är, att han hemställt hos Konungen, »att det legationsrådet m. m.

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

(Forts.)

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

grefve Axel Cronhielm den 24 maj 1901 meddelade förordnade att tillsvidare förestå befattningen såsom introduktör för främmande sändebud skulle upphöra».

Och utskottet säger, att ministern för utrikesärendena icke anfört det ringaste skäl för detta. Men jag hemställer till kammaren, om, när en person är för tillfället förordnad, man skall behöfva anföra några skäl för förordnandets upphörande. Nej, då förklarar Kungl. Maj:t endast, att nu är det tillfälliga förordnandet slut; och det är hvad Kungl. Maj:t i detta fall gjort. Jag anser det icke för en befogad anmärkning.

Det sista skälet till anmärkning skulle vara, att ministern för utrikes ärendena föreslagit Konungen att till denna plats förordna löjtnanten August Schvan. Och häremot har utskottet gjort den anmärkningen, att enligt hvad utskottet erfarit Schvan icke aflagt examen till Kungl. Maj:ts kansli. Men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att Kungl. Maj:t har upphäft den gamla författningen, så att det finnes icke numera någon författning, som stadgar, att denna examen skall vara aflagd för att erhålla denna plats. Följaktligen hänger denna anmärkning i luften.

Vidare säger utskottet, att icke heller har Schvan genom utövning af svensk statstjänst visat sig äga skicklighet för att kunna få denna plats. Det är sant. Enligt hvad man kunnat finna, har Schvan icke visat sin skicklighet i någon tjänst här i landet. Men det hindrar ju icke, att Schvan kan hafva visat sin skicklighet i sådan tjänst i främmande land, att han gjort sig kompetent till att vara introduktör för främmande sändebud. Men, mina herrar, denna fråga måste väl Kungl. Maj:t bättre och lättare kunna bedöma än konstitutionsutskottet.

Jag har således icke kunnat finna, att utskottet haft någon annan anledning att här anmäla ministern för utrikes ärendena än den, att han begått ett formellt fel därutinnan, att han icke låtit kungöra en förändring, som Kungl. Maj:t vidtagit, och detta fel, om det öfrigt är ett, är ej, som jag förut påpekat, af den beskaffenhet, att det bort leda till en anmälan mot föredraganden, i enlighet med 107 § riksdagsordningen.

Herr talman, på grund af hvad jag sålunda anfört får jag hemställa, att denna anmälan må läggas till handlingarna.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Lagerheim: Herr talman, mina herrar! Det faller mig icke in att bestrida, att konstitutionsutskottet kan hafva ansett sig fullkomligt befogadt att göra anmärkning i förevarande afseende. Men jag skall likväl be att få lämna några sakliga upplysningar, som torde ställa frågan i en sådan dager, att, som jag hoppas, kammaren icke skall finna med rättvisa och billighet förenligt att med gillande lägga denna anmärkning till handlingarna.

Förhållandet var, då jag öfvertog utrikesdepartementet, att ännu den gamla instruktionen gällde, enligt hvilken introduktören för främmande sändebud obligatoriskt skulle vara öfverceremonimästaren vid Kungl. Maj:ts hof. Det var då själfklart, att introduktören icke kunde vara underkastad de kompetensvillkor, som äro för departementets tjänstemän i allmänhet föreskrifna. På mitt initiativ utfärdades en ny instruktion den 30 dec. 1899, då jag af skäl, som jag anförde till statsrådsprotokollet och som jag skall be att få i kortet uppläsa, föreslog en ändring i fråga om introduktörens ställning:

»Hittills har enligt gällande instruktions § 2 mom. 2 öfverceremonimästaren vid Eders Kungl Maj:ts hof varit introduktör för främmande sändebud. Det torde emellertid icke vara någon nödvändighet, att dessa båda tjänster äro förenade, och då arvodet för introduktören är uppfördt å utrikesdepartementets stat, synes det vara riktigare, att befattningens innehafvare utses uteslutande ur synpunkten af departementets intresse. Det torde å andra sidan kunna blifva lättare för Eders Majestät att finna lämpliga kandidater för öfverceremonimästarebefattningen, ifall med densamma icke förbindes uppdraget såsom introduktör, hvilket måste påkalla öfverceremonimästarens närvaro i Stockholm hvarje gång en främmande minister tillträder sin befattning.»

Det var således af rent praktiska skäl, som förändringen vidtogs. I protokollet framhålles lättnaden för Kungl. Maj:t i afseende på tillsättandet af hofbefattningen. Men för departementet var det af ofantligt mycket större intresse att få en tjänsteman, som kunde ägna hela sin tid åt departementets angelägenheter; och i sammanhang härmed intogs också i instruktionen en utvidgning af introduktörens befogenhet. På denna utsträckning af hans ämbetsuppdrag har konstitutionsutskottet velat fota en anmärkning så till vida, som utvidgningen skulle betinga särskilda kompetensvillkor för introduktören. En granskning af instruktionens bestämmelser torde emellertid visa, att så ej är fallet.

Första punkten i den paragraf, som rör introduktörens uppdrag, gäller frågan om de högtidliga audienser, som de främmande sändebuden erhålla. Det är en korrespondens med åtskilliga funktionärer, som ordnar dessa förhållanden, hvilka för öfrigt hafva sitt allmänna reglemente i ett af Konungen på riksmarskalkens föredragning utfärdadt ceremoniel.

Den andra punkten berör skriftväxlingen med de kungliga och furstliga hofven, angående öfriga audienser, hvilka sändebud samt medlemmar af deras familjer och af legationerna erhålla.

Herrarna torde finna, att allt detta icke är sådant, som för sin behandling betingar juridiska kunskaper.

Den tredje punkten, som innehåller den utvidgning, hvarvid konstitutionsutskottet särskildt fäst sig, är, att introduktören fått sig anförtrodd uppgiften »att uppsätta och besörja expeditionen af sådana

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

skrifvelser, hvilka sub titulo majestatis till främmande makter afgå.» Därmed förstås sådan skriftväxling med *främmande* kungliga och furstliga hus, som rör tilldragelser inom vårt konungahus eller de främmande regenthusen, såsom födelser, bröllop, dödsfall m. m., däribland äfven också ett och annat bref, som vid utomordentliga tillfällen sändes till någon främmande suverän. Allt sådant utskrifves efter noggrannt, sedan gammalt bestämda formulär; och det fästes så stor vikt vid att dessa förblifva orubbade, att ingen ändring får förekomma utan att underställas utrikesministern personligen och i vissa fall till och med Konungens afgörande i ministeriellt statsråd. Hvad somäliggert introduktören i detta hänseende är sålunda utom ett godt omdöme en sträng ordning.

På senare tiden har för att kunna utnyttja denne tjänstemans tid pålagts honom behandlingen af ordensfrågor, d. v. s. skriftväxlingen med utländska beskickningar här och våra beskickningar i utlandet om tilldelandet af ordensutmärkelser. Icke heller detta torde förutsätta särskilda administrativa eller juridiska kunskaper.

Hvad däremot vid allt det nu omnämnda förutsättes är god insikt och färdighet i främmande lefvande språk. Detta är den särskilda kompetensfordran, som man visserligen får ställa på en introduktör.

Vidare bör jag med ett par ord beröra ifrågavarande persons ställning till utrikesministern och får då till det föregående lägga, att han har uppdrag dels att för utrikesministern samla en del dokument i förekommande ärenden, dels följa den utländska tidningspressen och därvid påpeka sådant, som är särskildt läsvärdt eller som kan föranleda initiativ på ett eller annat område och därför är för utrikesministern värdt att känna.

Härmed torde jag hafva tillräckligt belyst hans ställning, för att en hvar skall kunna inse, att det finnes goda skäl att ställa honom utanför de allmänna villkoren för kompetens till befattningar i departementet.

Men härtill kommer ett annat skäl, ett materiellt och ekonomiskt. Introduktörens arvode utgår med 2,600 kronor. Han uppbär således mindre än andre sekreterarne i högre lönegraden. Det vore icke tänkbart att för beklädandet af denna befattning kunna för någon afsevärd tid fästa någon af tjänstemännen i departementet. Så snart en sådan hade någon möjlighet att komma till högre lön än 2,600 kr., skulle han helt naturligt begära att blifva befördrad. Sådant skulle framtinga, att man endast kunde få några af de yngsta andre sekreterarne i departementet till att bekläda platsen. Men desse kunna icke förutsättas äga alla de kunskaper i språk och i öfrigt, som fordras.

Detta skäl har också för mig varit bestämmande att söka få någon, som kunde påräknas att utan anspråk på befördran inom departementet åtaga sig befattningen.

Sedan mitt tillträde till ämbetet, då friherre Bonde ännu såsom öfverceremonimästare var introduktör, har det varit tre olika personer — den nuvarande är den fjärde — som beklädt befattningen. Om en af dem måste jag nu efteråt erkänna, att han, utan att jag tänkte på det, saknade kompetensvillkor i aflagd examen. Utan att Kungl. Maj:t fattat något beslut om ändring af 1865 års kungörelse, har alltså verkligen i ungefär ett halft års tid en person förestått befattningen, som icke uppfyllde de för departementets tjänstemän föreskrifna kompetensvillkoren. När detta förhållande sedermera blef beaktadt, utgjorde det en anledning till att taga frågan om kompetensvillkoren i betraktande. Jag fann då strax, att det icke förelåg fullgiltig anledning att utsträcka kompetensvillkoren för introduktören mer, än förut varit fallet. Äfven den formella utvidgningen af hans tjänstgöring, som bestod däruti, att han skulle ombesörja skriftväxlingen »sub titulo majestatis», kunde, såsom redan visadt, icke innebära något sådant skäl.

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

Det torde vidare anses behöfligt, att jag omnämner en annan punkt, nämligen den rent formella frågan, huruvida ifrågavarande Kungl. Maj:ts beslut bort offentliggöras. Därom var en öfverläggning inom statsrådsberedningen, och då man fann, att det icke var fråga om att upphäva kungörelsen af 1865 eller att göra någon ändring däruti, utan det endast gällde en *förklaring* af Kungl. Maj:t, att bestämmelserna angående kompetens till departementet lika litet för framtiden som dittills skulle äga tillämplighet på introduktörsbefattningen, så ansågs ett sådant offentliggörande obehöfligt. Någon hemlighet förblef det dock icke för allmänheten, ty det dröjde icke länge, förrän tidningarna omnämnde förhållandet, så att någon som helst olägenhet af att beslutet icke offentliggjorts har visserligen icke på något sätt kunnat uppstå.

Utskottet har äfven direkt berört personfrågan. Det är en grannliga sak att här i Riksdagen gå in på sådana, men jag anser mig dock skyldig att lämna kammaren några få faktiska upplysningar i afseende å personen.

Sedan han blifvit student, ett år före den tid, som skulle förflutit, om han fullgjort sin regulära skolgång, nämligen år 1888, med synnerligen vackra betyg — han var först latinare, men öfvergick från latinlinjen till reallinjen och aflade studentexamen såsom realist — så kände hans håg sig synnerligen dragen till det militära, hvaråt han ock allt sedan dess ägnat det lifligaste intresse. Han blef volontär vid Göta lifgarde, men kunde på grund af de stränga bestämmelser, som gälla i vårt land med afseende å de fysiska villkoren för vinnande af inträde vid krigsskolan, icke därtill erhålla tillstånd. Han begaf sig då till utlandet och sökte inträde i österrikisk krigstjänst. Efter att därstädes hafva aflagt studentexamen och officersexamen, tjänade han vid kavalleriet i 4 år.

I förbigående sagdt, synes det, som om våra fordringar med afseende å de fysiska villkoren vore för stränga, då man finner, att

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

(Forts.)

han utan någon olägenhet kunde vid det österrikiska kavalleriet under årtal fullgöra den stränga aktiva tjänstgöringen, som går vida ntöfver hvad vi fordra af våra officerare.

Sedermåra begårde och erhöå han tillstånd att genomgå krigsakademien i Berlin (1895—1898), som han lämnade med synnerligen vackra betyg. Efter en kortare tjänstgöring vid generalstaben och då utsikt icke fanns för honom att erhååa aktiv anställning i svensk krigstjänst, erhöå han af mig, som lært känna honom i Berlin (föret hade jag blott sett honom helt flyktigt i hans yngre dagar), erbjudandet att vinna anställning såsom attaché i utrikesdepartementet för att stå till utrikesministerns direkta förfogande. Och sedan han i 2 3/4 år visat synnerligen stor praktisk duglighet och intresse för sitt arbete, hvilket allt, jämte hans goda språkkunskaper, kommit departementet till godo, tillät jag mig att föreslå Kungl. Maj:t hans utnämmande till introduktörsbefattningen. Den afgångne innehafvaren kunde då på grund af sjukdom icke längre bestrida densamma.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr talmannen framställda propositioner på de därunder gjorda yrkandena, beslöt kammaren att lägga punkten till handlingarna.

Punkten 3:o).

Utskottet hade under denna punkt funnit den regeringsåtgärd, som omförmålades i protokollet öfver civilärenden för den 31 januari 1902, n:o 35, vara af beskaffenhet att böra för Riksdagen anmäåas.

Vid punkten hade fogats reservationer:

af herr *Blomberg*, som ansett den i punkten 3:o omförmålde regeringsåtgärd icke vara af beskaffenhet, att den bort föranlåda utskottet att därom hos Riksdagen göra anmäåan enligt § 107 regeringsformen; samt

af herrar *Såve*, friherre *Alströmer*, friherre *Wrangel von Brehmer*, *Gustaf B. Berg*, *Sjöholm*, *Danckwardt-Lillieström* och *Kennedy*, hvilka instämt med herr *Blomberg*.

I fråga om denna punkt anförde:

Herr von Krusenstjerna: Frågan gäller här, huruvida på det ärende, som omförmålades i förevarande punkt, hade bort, såsom utskottet anser, tillämpas en bestämmelse i aktiebolagslagens 40 § därom, att i ett aktiebolags styrelse högst en tredjedel får vara utlåningar eller i Norge bosatta norska undersåtar.

Det är här fråga om Dalslands järnvägsaktiebolag. Uti detta

bolag hafva alltifrån bolagets bildande aktierna till öfvervägande del tillhört norrmän, och af det nuvarande aktiekapitalet, som uppgår till 1,833,000 kronor, äro omkring 1,600,000 placerade på norska händer. Därför har uti bolagsordningen alltifrån dess tillkomst inryckts en bestämmelse därom, att af de utaf aktieägarne valda styrelseledamöterna en del skulle vara norrmän. Men emedan järnvägen har för sin tillkomst att tacka dels ett betydande statsanslag från svensk sida och dels lån till mycket betydande belopp från norska staten och Fredrikshalds kommun, har vidare i bolagsordningen intagits bestämmelse därom, att, utöfver de af aktieägarne utsedde styrelseledamöterna, skulle kunna i styrelsen beredas plats för en ledamot, vald af svenska regeringen, en af norska regeringen och en ledamot, vald af Fredrikshalds kommun. Enligt bolagsordningen, sådan den lydte närmast före den år 1901 sanktionerade förändringen, skulle bolagets styrelse utgöras dels af fem utaf aktieägarne valde personer — af dessa fingo tre vara norrmän — dels af en af svenska staten och en af Fredrikshalds kommun vald ledamot, samt därest norska regeringen ville begagna sin rätt, fingo aktieägarne utse ytterligare en, som skulle vara svensk. Således skulle styrelsen bestå af minst sju och högst nio ledamöter, och af dem skulle fyra, respektive fem, vara norrmän.

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

Sedan 1895 års aktiebolags lag tillkommit, undergick denna bestämmelse om styrelsens sammansättning ändring, detta på initiativ af svenska statens ombud i styrelsen, dåvarande häradshöfdingen Restadius, och just för att styrelsens sammansättning eller antalet norska ledamöter i styrelsen skulle bringas till öfverensstämmelse med hvad han ansåg vara aktiebolagslagens mening. Så tillkom denna ändring, som sanktionerades år 1901, hvarigenom ökad inflytande bereddes åt det svenska elementet i styrelsen.

Enligt bolagsordningen, sådan lydelse den då fick, består styrelsen af sex utaf aktieägarne valda ledamöter, däraf två, d. v. s. en tredjedel, skola vara norrmän, samt af en af svenska regeringen och en af Fredrikshalds kommun vald, hvarförutom norska staten äger rätt att välja en, hvaraf den dock icke har begagnat sig. Styrelsen består således för närvarande af åtta ledamöter, nämligen 6 af aktieägarne valda, däraf en tredjedel äro norrmän, och två ledamöter, en vald af Kungl. Maj:t och en af Fredrikshalds kommun.

Det var nu styrelsens anmälan om dess sammansättning, som patent- och registreringsverket ansåg sig icke kunna registrera, åberopande sig på den paragraf i aktiebolagslagen, som jag nyss nämnde, och det är återigen Kungl. Maj:ts på min föredragning fattade beslut att undanröja patent- och registreringsverkets beslut, som nu är föremål för anmälan. Anledningen till det beslut, som Kungl. Maj:t fattat, var den uppfattning, att alla aktiebolagslagens bestämmelser om styrelse icke hafva afseende på andra styrelseledamöter än de af aktieägarne valda, och när i här föreliggande fall endast en tredjedel af de utaf aktieägarne valda voro norrmän, hade patent- och registreringsverket saknat fog för sin vägran att registrera den gjorda anmälan.

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

Jag skall nu be att få anföra skälen, hvarför jag kommit till denna min uppfattning. Det är ju så, att i alla aktiebolag skall finnas en styrelse. Dess ändamål är att företråda aktieägarne och bevaka deras intressen, och därför ligger det också i sakens natur, att aktieägarne skola välja styrelse. Men uti järnvägsaktiebolag, då de hafva erhållit statsunderstöd eller statslån, skall enligt de af Riksdagen bestämda villkor för dylika anslags eller låns åtnjutande bredvid de af aktieägarne utsedde Kungl. Maj:t tillsätta en ledamot i styrelsen. Dessa af Kungl. Maj:t tillsatta styrelseledamöter hafva en helt annan uppgift och ställning än de af aktieägarne valda, hvilket bäst framgår af den särskilda instruktion af år 1892, som är af Kungl. Maj:t utfärdad för sådana, af Kungl. Maj:t utsedda ledamöter i de med statslån hugnade enskilda järnvägsbolag. Under det att de af aktieägarne utsedda ledamöterna äro representanter för aktieägarne och hafva till uppgift att bevaka deras intressen, så intaga dessa af staten förordnade styrelseledamöter en helt annan roll. De få så litet hafva med bolagets intréssen att göra, att det är uti den af mig nämnda instruktionen dem uttryckligen förbjudet att vara delägare i bolaget. Inträffar detta, så äro de skyldiga att fråntråda sin befattning som styrelseledamöter. De skola i motsats mot andra styrelseledamöter hafva till uppgift att kontrollera de öfriga styrelseledamöterna och tillse, att dessa icke i sitt naturliga syfte att bevaka aktieägarnes intressen vidtaga några åtgärder, som kränka statens intressen, och huru olika ställning dessa af Kungl. Maj:t utsedda ledamöter intaga, framgår äfven däraf, att deras aföning i händelse af tvist bestämmes af Kungl. Maj:t. De väljas icke på någon viss kortare tid, utan tillsättas af Kungl. Maj:t tills vidare.

Något alldeles analogt härmed är den rättighet, som beträffande Dalslands järnvägsaktiebolag är inrymd åt norska staten och Fredrikshalds kommun att insätta ledamöter i styrelsen, därför att de äro stora långifvare.

Nu säger utskottet, att i motiven till aktiebolagslagen samt i riksdagsförhandlingarna finnes icke någon antydning om, att detta stadgande om styrelsemedlemmarnes nationalitet icke skulle vara gällande äfven beträffande dessa af mig nämnda styrelseledamöter. Ja, det är ju alldeles riktigt, att något sådant icke där förekommer, och det skulle ju varit ett alldeles bindande skäl för konstitutionsutskottets uppfattning, så vidt man kan anse, att hela författningen hade afseende på sådana slags styrelseledamöter, men det är detta jag vågar bestrida. Jag stöder mig därvid på motiven till 1895 års aktiebolagslag samt riksdagsförhandlingarna, och vi hade ju anledning att undersöka detta vid den noggranna beredning, som detta ärende undergick, innan det föredrogs inför Kungl. Maj:t. Man fann dock icke ett enda ord om sådana särskilda slag af styrelseledamöter, och det är alldeles uppenbart, att hvarken de, som skrifvit ifrågavarande författning, eller de, som vid diskussionen uttalat sig här i kamrarna, någonsin tänkt på detta slag af styrelseledamöter, och jag har i det

fallet äfven inhämtat ganska autentiska förklaringar. Vid sådant förhållande synes mig just den omständigheten, att det icke omnämns något undantag för dessa styrelseledamöter, vittna till förmån för den uppfattning, som jag hyser, ty i annat fall, då dessa båda slag af styrelseledamöter äro af alldeles olika beskaffenhet, skulle, om lagen gällde för dem, detta på något sätt i lagen vara antydt. Ser man närmare på aktiebolagslagen, så skall man finna, att där förekomma åtskilliga bestämmelser, som enligt min uppfattning häntyda på att lagen aldrig är afsedd för sådana.

Gå vi till själfva hufvudanledningen till anmärkningen, nämligen 40 §, så torde väl därur icke böra läsas eller citeras endast ett löststycke. För öfrigt är paragrafen icke indelad i moment. Det finnes inga moment, utan man skall läsa hela paragrafen i ett sammanhang. Om kammarens herrar ledamöter läsa hela 40 §, så finna ni, att den börjar med, att »aktiebolag skall företrädas af en styrelse, bestående af en eller flere ledamöter». Därefter kommer detta andra stycke, som finnes anfördt i utskottets memorial. Så kommer omedelbart därefter:

»Val af styrelseledamot må ej afse längre tid än fem år. Styrelseledamot må, ändå, att den tid, för hvilken han blifvit vald, ej gått till ända, kunna genom beslut å bolagsstämma från uppdraget skiljas.

Ändring i styrelsens sammansättning skall ofördröjligen för registrering anmälas.»

Är det nu så, att andra stycket — såsom man synes vilja anse — skall afse alla slags styrelseledamöter, så bör väl detta gälla äfven om det tredje stycket. Således skulle de däri gifna bestämmelserna i fråga om tid och dylikt gälla äfven för de af Kungl. Maj:t, Fredrikshalds kommun och norska staten valda ledamöterna. Men något sådant är ju icke ens påstådt. Och säkert är, att såväl de af Kungl. Maj:t utsedde som de af Fredrikshalds kommun tillsatte styrelseledamöterna sitta på obestämd tid.

Det finnes en annan paragraf, nämligen § 46, som säger: »Styrelsen ällige att vid fullgörandet af sitt uppdrag ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som af bolaget meddelas.» Det är ju alldeles uppenbart, att man där aldrig tänkt sig andra styrelseledamöter än de af aktieägarna utsedde, ty desse, af Kungl. Maj:t förordnade, skola icke alls fullgöra det uppdrag, som bolaget meddelar, utan ett helt annat uppdrag. Det finnes för öfrigt en lagtillämpning, som visar, hvilken särställning dessa styrelseledamöter intaga, och hurusom aktiebolagslagens bestämmelser om styrelse icke anses på dem tillämpliga. Enligt aktiebolagslagens 18 §, jämförd med dess 8 §, skall bolagsordningen innehålla bestämmelse om, huru styrelsen skall sammansättas. Efter nya lagens tillkomst har Kungl. Maj:t beviljat en mängd järnvägsaktiebolag lån, och därvid har Kungl. Maj:t, jämlikt af Riksdagen uppställda villkor, föreskrifvit, att i styrelsen skall finnas en af Kungl. Maj:t utsedd ledamot. I följd häraf har antalet ledamöter i dessa bolags styrelser ökats med en. Men trots den af

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

mig nyss nämnda bestämmelsen i aktiebolagslagen, att bolagsordningen skall innehålla, huru styrelsen skall sammansättas, så har endast *ett* af de elfva järnvägsbolag, för hvilka efter den nya lagens tillkomst lån beviljats, och i följd däraf föreskrift om en af Kungl. Maj:t utsedd styrelseledamot meddelats, i sin bolagsordning intagit bestämmelse om denne, af Kungl. Maj:t förordnade ledamot. Alla de öfriga bolagens ordningar innehålla, efter hvad patent- och registreringsverket meddelat, sådan bestämmelse om styrelseledamöternas antal, att detta med 1 understiger det verkliga. Patent- och registreringsverket har icke heller tvekat att registrera anmälan om, att den af Kungl. Maj:t förordnade ledamoten inträd i styrelsen, fastän någon ändring i bolagsordningen icke skett. Detta är ett ytterligare bevis för riktigheten af denna uppfattning, att dessa af Kungl. Maj:t utsedde ledamöter icke äro af samma slag som de andra, och att de icke innefattas under lagens bestämmelser. Och i konsekvens med denna uppfattning har det beslut tillkommit, som nu är föremål för anmälan. Det har tillkommit efter noggrann pröfning af föreliggande förhållanden, och det har ju omfattats af flertalet af de i beslutet deltagande ledamöterna af statsrådet. Jag vågar således uttala, att det icke saknats fog för detta beslut. Härmed vill jag icke hafva sagdt — det kan naturligtvis icke falla mig in — att den uppfattning af lagens bestämmelser, som i detta fall gjort sig gällande, bestämdt är den rätta. Detta kan jag så mycket mindre påstå, som patent- och registreringsverket och två af mina kolleger i dåvarande statsrådet hyste en annan uppfattning. Men detta var ju icke första gången, och det blir bestämdt icke den sista, då olika uppfattningar om ett lagbud göra sig gällande hos dem, som skola tillämpa lagen. Det se vi snart sagdt hvarje dag i högsta domstolen.

Herr Bergström: Herr talman, mina herrar! Gentemot hvad herr von Krusenstjerna nu anfört vågar jag påstå, att konstitutionsutskottets uppfattning i detta ämne är fullt lagligen grundad.

Herr von Krusenstjerna fäste sig egentligen vid detta särskilda fall, om hvilket han sade, att på initiativ af en framliden ledamot af denna kammare, herr Restadius, bolagsordningen för Dalslands järnvägsaktiebolag hade blifvit bragt i öfverensstämmelse med hvad herr Restadius ansåg vara aktiebolagslagens mening och likaledes i öfverensstämmelse med hvad herr von Krusenstjerna och flertalet af hans kolleger inom statsrådet ansågo vara aktiebolagslagens mening.

Till stöd för sin uppfattning, att detta beslut står i öfverensstämmelse med aktiebolagslagens 40 §, anförde herr von Krusenstjerna, att det finnes tre olika slag af styrelseledamöter i ett aktiebolag; för det första sådana, som äro valde af aktieägarne, och hvilka närmast hafva till uppgift att bevaka aktieägarnes intressen; för det andra sådana styrelseledamöter, som insättas af Kungl. Maj:t, och det var detta slag, hvarmed den ärade talaren i sitt anförande här egentligen sysselsatte sig; och slutligen förekommer ett tredje slag af styrelse-

ledamöter, hvilkas ställning den ärade talaren sade vara analog med de af Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöternas, nämligen sådana, som i ett aktiebolags styrelse insättas af utomstående ekonomiska intressenter, hvilka genom lån åt bolaget eller på annat sätt hafva intressen i detsamma att bevaka. I detta särskilda fall har en sådan rätt inrymmts åt norska staten och åt Fredrikshalds kommun.

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

Emellertid erkände den ärade talaren själf, att vid aktiebolagslagens tillkomst 1895 icke något undantag ifrån bestämmelserna i 40 § gjorts med afseende på dylika, särskilda styrelseledamöter. Han påstod dock å andra sidan, att detta skulle bero därpå, att man vid lagens utarbetande — såväl vid de förberedande arbetena som vid behandlingen i regering och Riksdag år 1895 — aldrig tänkt på dessa särskilda slag af styrelseledamöter, utan endast på det förstnämnda slaget. I detta afseende ber jag då att få gent emot den ärade talaren åberopa, hvad som redan förekommer i konstitutionsutskottets betänkande, nämligen ett uttalande, hämtadt ur betänkandet af kommittén för utarbetande af förslag till lag angående aktiebolag, i hvilket det heter:

»I vissa fall, såsom då utländskt kapital i någon högre grad är intresserad i ett svenskt affärsföretag, läser det emellertid blifva nödigt medgifva utländsk man rätt att ingå såsom ledamot af bolagets styrelse. Till förebyggande af missförhållanden torde det dock ej kunna tillåtas utländsk man — eller å utrikes ort bosatt svensk eller norsk underståte, som i detta afseende skäligen kan likställas med utlänningen — att ingå såsom ledamot i aktiebolagsstyrelse utan Konungens tillstånd för hvarje särskildt fall.» Och sedermera säges det i samma betänkande, att Konungens dispensrätt i detta afseende icke bör sträcka sig längre än till att medgifva, att dylika ledamöter af ett aktiebolags styrelse må utgöra högst en tredjedel af hela antalet.

Jag vågar påstå gentemot den ärade talaren, att man sålunda vid utarbetande af aktiebolagslagen verkligen har tänkt på denna sak, och man har tänkt på den både vid det förberedande arbetet och vid arbetet i regeringen och i Riksdagen, där detta kommittébetänkande förelåg.

Sedermera sökte den ärade talaren att med stöd af några punkter i aktiebolagslagen visa, att § 40 mom. 2 i denna lag icke har afseende å andra ledamöter i aktiebolags styrelse än sådana, som äro valda af aktieägarne. Den ärade talaren hänvisade då först till mom. 3 af § 40, som talar om den tid, för hvilken styrelseledamot må väljas. Han antydde, att det här icke skulle kunna vara tal om några andra styrelseledamöter än de, som väljas af aktieägarne, ity att där föreskrifves för ledamotskap i bolagsstyrelsen en begränsad tid, fem år. Ja, det ger jag den ärade talaren fullkomligt rätt i med afseende å mom. 3, ty om jag läser fortsättningen på samma stycke, finner jag, att det där heter, att »styrelseledamot må, ändå att den tid, för hvilken han blifvit vald, ej gått tillända, kunna genom beslut å bolagsstämma från uppdraget skiljas.» Icke kan sålunda i detta stycke vara tal om några andra ledamöter af aktiebolagsstyrelse än just sådana, som äro

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

(Forts.)

valda å bolagsstämma. Men icke bevisar detta något i fråga om samma paragrafs andra moment och dess omfattning.

Vidare åberopade den ärade talaren § 46 i aktiebolagslagen, som lyder: »Styrelsen åligger att vid fullgörandet af sitt uppdrag ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som af bolaget meddelas och ej strida mot lag eller författning eller mot bolagsordningen.» Ja, detta stadgande binder naturligtvis närmast de ledamöter, som äro valda af aktieägarna, ehuru det är klart, att emot hvad lag och författning föreskrifva kunna icke några instruktioner gifvas vare sig af den ene eller den andre, som kan ha rätt att uti ett aktiebolags styrelse insätta styrelseledamöter. Med afseende å andra momentet af § 40 § betyder innehållet af § 46 icke det minsta.

Den ärade talaren omförmälde äfven, att det i åtskilliga fall inträffat, att Kungl. Maj:t utsett ombud i järnvägsaktiebolags styrelse utan att detta föranlagt någon ändring i bolagsordningen. Ja, den frågan, huruvida detta har varit riktigt eller ej, föreligger icke nu, och den kan på intet sätt vara afgörande vid bedömandet af den nu föreliggande frågan.

Hvad som är särskildt betänkligt i detta ärende är, att föredragande departementschefen i statsrådet häfdat, att hvad som i § 40 aktiebolagslagen stadgas i fråga om styrelseledamöternas nationalitet och boningsort endast afser de af aktieägarna valda ledamöterna af styrelsen. Vi veta, huru ofta brännande frågor med afseende å våra stora aktiebolag kunna uppstå; vi veta, af hvilken vikt det måste anses vara att värna oss gentemot stora ekonomiska intressen, som kanske befinna sig på utländsk botten. Skulle den mening, som här har häfdats af föredragande departementschefen och af flertalet af Konungens rådgifvare, och i enlighet med hvilken Kungl. Maj:t beslutat, få stå fast, är det utan tvifvel mycket illa beställt med afseende å den säkerhet, som bör förefinnas gentemot utländska ekonomiska intressen.

Gentemot den ärade talaren ber jag att här få åberopa tvenne af hans kolleger i statsrådet, den ene dåvarande justitieministern, hvilken mer än någon annan har lagt hand vid utarbetandet af 1895 års aktiebolagslag, och den andre en ledamot, som tillförene suttit i högsta domstolen. Jag tror, att vi ha att så mycket mer hålla oss till deras uppfattning i detta afseende, som denna utan tvifvel står på lagens grund.

Det är icke och kan icke vara någon särskildt angenäm uppgift att uti en sådan fråga som denna vända sig emot Konungens rådgifvare, än mindre att i främsta rummet rikta en anmärkning mot en värderad ledamot af denna kammare. Men öfver personen skall lagen stå på detta rum. Och den sak, det här gäller, är af den vikt, att Riksdagen icke bör låta den i tysthet passera. Jag tillåter mig därför, herr talman, hemställa, att kammaren ville besluta att med gillande af konstitutionsutskottets anmälan i den förevarande punkten lägga densamma till handlingarna.

Herr Lothigius: Herr talman! Af hvad den förste ärade talaren meddelade angående åstadkommande af de för denna järnvägsanläggning erforderliga medlen torde det finnas helt naturligt, att man å norsk sida hyser en liflig och berättigad åstundan att få på järnvägens förvaltning utöfva så stort inflytande som möjligt och att för sådant ändamål det norska intresset må vara i största möjliga mått inom järnvägsbolagets styrelse representeradt. Såsom nämndes, uppgår aktiekapitalet till 1,830,000 kronor, och däraf äro icke mindre än 1,600,000 kronor placerade i Norge och endast 230,000 kronor i Sverige. När järnvägen anlades, beviljade svenska Riksdagen, för främjande af samfärdseln med södra Norge, ett anslag utan återbetalningsskyldighet å 1,000,000 kronor. 1,830,000 kronor tecknades i aktier, och hvad därutöver erfordrades anskaffades genom lån, nämligen 1,500,000 kronor af norska staten och 500,000 kronor af Fredrikshalds kommun.

När dessa lån upptogos, innehöll bolagsordningen den bestämmelsen, att bolagets styrelse skulle bestå af: »fem utaf aktieägarne valda ledamöter, däraf två svenskar, en af svenska regeringen och en af Fredrikshalds kommun utsedd ledamot.» Den styrelseledamot, som valdes af Fredrikshalds kommun, antogs gifvetvis alltid komma att vara norrman och den af svenska regeringen förordnade svensk. I styrelsen skulle alltså sitta tre svenske och fyra norske män. När nu lånen beviljades, skedde detta under den förutsättningen, att någon rubbning i styrelsens sammansättning eller någon ändring i bolagsordningen icke skulle äga rum. På norsk sida behöfde man icke befara någon förändring till skada för Norge, enär — som jag nämde — en aldeles öfverväldigande aktiemajoritet befann sig i norska händer. Man kunde följaktligen på norsk sida lita på att fortfarande få ha kvar det inflytande på järnvägens förvaltning, som man hade, när lånen beviljades. Sedermera, när till följd af otillräckliga inkomster järnvägsbolaget under en följd af år dragit på sig betydande ränteskulder såväl till norska staten som till Fredrikshalds kommun, så att bolagets ursprungliga skuld till norska staten, 1,500,000 kronor, år 1889 ökats till 2,095,550 kronor och dess skuld till Fredrikshalds kommun i samma proportion, framlade, på framställning af järnvägsbolaget, norska regeringen proposition till Stortinget om ordnande af affärerna med bolaget, och beviljade Stortinget vissa lindringar uti lånevillkoren samt nedsatte lånesummans belopp. En afskrifning af bolagets skuld till norska staten skedde, så att den dåvarande skulden, 2,095,550 kronor, nedsattes till 1,778,000 kronor, hvarjämte Stortinget med gaf räntefrihet till år 1909 för de 278,000 kronor, hvarmed skulden öfversteg den ursprungliga lånesumman; och räntefoten, som från början varit 5 procent, för hela kapitalet nedsattes till 4 procent. På lika grunder ordnades järnvägens skuld till Fredrikshalds kommun. Såväl i propositionen till Stortinget som under förhandlingarne därstädes framhölls från skilda håll, att man borde ha bättre kontroll i afseende å järnvägens förvaltning än dittills. Sålunda föreslogs t. ex., att en särskild inspektör för järnvägen skulle anställas o. s. v., men det

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

(Forts.)

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

svarades, att sådant icke behöfdes, enär man hade majoritet i styrelsen och majoritet å bolagsstämorna.

När därefter lagen om aktiebolag, hvori bestämmes, att det antal utländske män, som med Kungl. Maj:ts tillstånd må kunna deltaga i styrelsen af svenskt bolag, ej må öfverstiga en tredjedel af bolagsstyrelsens medlemsantal, med 1897 års början träd i kraft den 28 juni 1895, blef det naturligtvis nödvändigt att ändra bestämmelserna om sammansättningen af järnvägsbolagets styrelse. Såsom den förste ärade talaren meddelat, består denna ändring däri, att i styrelsen skall finnas sex af aktieägarne valda ledamöter, däraf två i Norge bosatte norske undersåtar och dessutom en representant för svenska staten och en för Fredrikshald kommun samt eventuellt en för norska staten. Denna ändring i bolagsordningen, enligt hvilken i styrelsen alltså sitta fem svenske och tre, eventuellt fyra, norske män, blef af Kungl. Maj:t fastställd den 22 mars 1901. Då pröfvades således frågan, huruvida det vore öfverensstämmande med aktiebolagslagens rätta tolkning, att vid beräkningen af det antal främmande undersåtar eller å utrikes ort bosatte svenske eller norske undersåtar, som med Kungl. Maj:ts medgifvande kunde få sitta i en svensk bolagsstyrelse, skulle tagas hänsyn endast till antalet styrelseledamöter, som väljas å bolagsstämman, och hvilka, såsom den förste ärade talaren erinrat, äro de enda styrelseledamöter, lagen vet utaf, eller om därvid äfven borde medräknas sådana, som af en eller annan anledning vore förordnade af offentlig myndighet eller kommun att i styrelsen deltaga. Kungl. Maj:t stannade då vid den förstnämnda tolkningen.

I likhet med den förste ärade talaren vill jag säga, att man ju kan hafva olika meningar om denna sak, men för min del kan jag ej bättre förstå, än att den ärade talaren gifvit fullgoda skal för riktigheten af den tolkning, som då gafs.

När sedermera det ärende, som nu är af konstitutionsutskottet anmaldt, föredrogs i statsrådet, vidhöll föredragande departementschefen den mening om rätta tolkningen af aktiebolagslagens bestämmelse i förevarande hänseende, som den, Kongl. Maj:t den 22 Mars 1901 godkänd. Att föredraganden då, med denna uppfattning, tillstyrkte Kungl. Maj:t att fatta det nu anmaldade beslutet, hvilket innebar, att hinder ej mötte för bolagets registrering, synes mig hafva varit en enkel konsekvens af Kungl. Maj:ts beslut den 22 mars 1901, hvarföre, om vederbörande begått fel genom oriktig tolkning af aktiebolagslagen, hvilket jag för min ringa del ingalunda kan medgifva, detta fel blifvit begånget icke vid afgörandet af det nu anmaldade ärendet, utan vid beslutet den 22 mars 1901 om fastställelse af ändringen i bolagsordningen. Men för detta beslut har 1902 års Riksdag beviljat regeringen decharge, och det må väl icke vara klandervärdt, att, sedan Kungl. Maj:t en gång vid pröfning af ett visst ärende godkänd en princip, Kungl. Maj:t sedan i samma ärende fullföljer densamma.

Nu ha visserligen vid förevarande ärendes föredragning två af regeringens ledamöter uttalat den mening, att oaktadt bolagsord-

ningen blifvit fastställd, borde registrering ändock icke ha ägt rum. De ansågo nämligen, att genom Kungl. Maj:ts omförmälda beslut den 22 mars 1901 icke blifvit i fråga om styrelseledamöternas nationalitet och boningsort bestämdt annat, än att två ledamöter skulle vara i Norge bosatte norske undersåtar. Såsom förut är nämnt, innehåller dock järnvägsbolagets nu gällande bolagsordnings § 18, sådan den lyder enligt Kungl. Maj:ts beslut den 22 mars, *därjämte*, att i styrelsen skola deltaga, utom en af Kungl. Maj:t förordnad person, en representant, vald af Fredrikshalds kommun, och eventuellt en representant, vald af norska staten. Fastän det nu icke uttryckligen sägs i bolagsordningen, att representanterna för Fredrikshalds kommun eller norska staten skola vara norrmän, kan det väl icke falla någon in att förmoda, att det någonsin skulle kunna komma i fråga, att dessa intressenter skulle insätta andra än norrmän till sina representanter i styrelsen; och en uttrycklig bestämmelse om dessa representanters nationalitet skulle varit alldeles öfverflödig och nära på löjlig.

I slutet af betänkandet säger utskottet: »Med hänsyn jämväl till de konsekvenser, hvartill en sådan tillämpning af 40 § i aktiebolagslagen, som i detta mål gjort sig gällande, i framtiden skulle kunna leda, har utskottet ansett sig böra anmäla förevarande ärende hos Riksdagen.» Detta synes mig innebära en antydning, att utskottet vid fattandet af sitt beslut påverkats icke allenast af den åsikten, att lagtillämpningen varit oriktig, utan äfven af en känsla af, att föredraganden vid ärendets handläggning icke iakttagit »rikets sannskyldiga nytta». Huru denna frågas afgörande kan inverka på hela rikets sannskyldiga nytta, lämnar jag därhän, men hvad beträffar den del af riket, som beröres af denna järnväg och är närmast intresserad af densamma, får jag säga, att en motsatt lagtolkning skulle ha ledt till denna landsdels sannskyldiga skada. Såsom jag nämde, äro de lån, som norska staten och Fredrikshalds kommun lämnat bolaget, gifna under den förutsättning, att de norska intressena städse skulle vara tillgodosedda inom bolagets styrelse, och hade icke norrmännen genom den förändring i bolagsordningen, som nu är fastställd, fått bibehålla så pass stort inflytande, som de nu hafva, så skulle de — enligt hvad från fullt tillförlitligt håll i Norge blifvit mig meddeladt — icke släppt denna sak. Fredrikshalds kommun och antagligen äfven den norska staten skulle, då förutsättningarna för lånens beviljande icke längre förefunnes, hafva indragit sina lån. Följden däraf hade naturligtvis blifvit, att bolaget kommit i konkurs. Jag tvislar på, att någon svensk därvid skulle hafva spekulerat på järnvägen, allra minst som den, huru god affär den än för tillfället är, har öfver sig den faran att, när en gång bohuslänsbanan indrages i Norge, blifva betydligt tillbakasatt. Jag säger, att den säkerligen icke blifvit inköpt från Sverige, utan fordringsägarne, den norska staten och Fredrikshalds kommun, skulle hafva köpt den. Då skulle Sverige hafva blifvit utan allt inflytande på järnvägens förvaltning och följaktligen på allt, som därigenom kunnat åstadkommas, särskildt för

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

beredande af bekväma förbindelser åt de orter, som banan genomlöper.

Då, såsom jag nämnde, den förment oriktiga tolkningen af aktiebolagslagen, om den vore oriktig, hvilket jag för min del ingalunda kan finna, ägt rum år 1901 och decharge för hvad som då beslöts beviljats förra året, samt den åtgärd, hvarom nu är fråga, endast är en klar och enkel konsekvens af hvad som år 1901 bestämdes, får jag, herr talman, yrka, att kammaren måtte besluta att lägga punkten till handlingarna.

Herr Jansson i Djursätra: Herr talman! Då utskottet granskade nu ifrågavarande regeringshandling, kunde utskottet gifvetvis icke taga särskild hänsyn till, huruvida större eller mindre del af aktieägarne i järnvägsbolaget vore bosatta i Sverige eller i Norge. Denna sak angick icke utskottet. Utskottet hade endast att granska, huruvida regeringen handlade rätt, då densamma ålade patent- och registreringsverket att i strid med denna myndighets egen uppfattning därom, att fastställelse å bolagsordningen ej borde beviljas, likväl verkställa registrering, och detta oaktadt två af regeringens ledamöter för sin del ansågo, att patent- och registreringsverket förebragt giltiga skäl för sin vägran.

I gällande aktiebolagslag är, såsom förut under debatten påpekats, föreskrifvet, att af aktiebolags styrelse endast $\frac{1}{3}$ af ledamöterna få vara utländske män. Beträffande detta järnvägsbolags styrelse framgår, att däri skola finnas 8 ledamöter, men likväl föreskrives i den bolagsordning, om hvars registrering nu är fråga, att af dessa 8 ledamöter 3 skola vara norrmän. Detta är alltså ett större antal norrmän, än lagen om aktiebolag medgifver. Utskottet fann sålunda för sin del, att man åt utländske män medgifvit större rätt att inträda i detta bolags styrelse, än aktiebolagslagen stadgar. Utskottet fann detta vara orätt och har därför ansett, att antingen borde 40 § i lagen om aktiebolag ändras, så att åt Konungen i vissa fall inrymdes rättighet att åt utländske män medgifva större inflytande i bolags styrelse, eller också borde det hafva tillgått så, att bolaget sökt få sin bolagsordning ändrad därhän, att flera ledamöter insatts i styrelsen. Hade bolagets styrelse bestått af 9 personer, hade där kunnat inrymmas plats åt 3 norrmän eller andra utländingar. Nu är det endast 8 ledamöter inalles, men likväl hafva 3 fått vara utländingar. Det är detta förhållande, som utskottet ansett vara beaktansvärdt, och det är på denna grund, som utskottet framställt sin anmärkning. Detta har icke skett af ovilja mot norrmännen och icke heller af något som helst personligt hänsyn, utan det är, som sagdt, en formell sak, som utskottet velat påpeka.

Jag anhåller för min del att få yrka bifall till den framställning, som är gjord af herr Bergström.

Herr Bergström: Herr talman! En ledamot af denna kammare, hvilken, om jag icke mistager mig, tillika är ledamot af Dalslands

järnvägsaktiebolags styrelse, har här sagt, att, om ett fel blifvit begånget, detta begåtts redan år 1901, då Kungl. Maj:t fattade beslut om ändrad lydelse af § 18 i bolagsordningen, och att i sådant fall decharge härför blifvit af Riksdagen beviljad. Nej, mina herrar, så är det icke. Om man ser på § 18 i bolagsordningen, hvilken paragraf citeras i konstitutionsutskottets betänkande, så står där endast, att två bland de af bolaget valda ledamöterna skola vara i Norge bosatta norske undersåtar, och detta står för ingen del i strid med § 40 i lagen om aktiebolag.

Här har inträffat, att en myndighet, patent- och registreringsverket, strikte tillämpat gällande lag, och att Kungl. Maj:t sedermera, på grund af besvär, till nämnda myndighet återförvisat ärendet, för att den därmed skulle lagligen eller rättare sagdt olagligen förfara. Jag kan icke föreställa mig annat, än att Riksdagens Andra Kammare skall gilla den anmärkning, som i detta hänseende blifvit af konstitutionsutskottet framställd.

Det är visserligen sant, att billighetshänsyn kunnat tala för, att detta bolags styrelse skulle få en sådan sammansättning, att åt flera norrmän inrymdes plats i densamma. Men, mina herrar, billighetshänsyn få vid bedömandet och afgörandet af en dylik fråga inom Kungl. Maj:ts regering icke ställas öfver allmänna lagens och grundlagens föreskrifter. Är det så, att billighetshänsyn tala för ett ändradt arrangemang i detta hänseende — det kunna de naturligtvis göra icke endast med hänsyn till detta aktiebolag, utan äfven med hänsyn till andra aktiebolag, hvilka hafva såväl svenske som norske undersåtar till delägare — då är vägen gifven för regeringen: att gå in till Riksdagen med hemställan om en ändring i sådan riktning af aktiebolagslagen. Vi få, mina herrar, komma ihåg, att § 88 regeringsformen stadgar, att med förklaring af civil- och kriminal lag skall förhållas som med sådan lags stiftande. Det budet få vi ställa oss till efterrättelse, och därför, herr talman, vidhåller jag mitt gjorda yrkande.

Herr Lothigius: I anledning af den nyss gjorda anmärkningen, att denna fråga icke blifvit afgjord, när år 1901 förändringen i § 18 bolagsordningen fastställdes, enär då ingenting annat skulle bestämts, än att två af styrelsens ledamöter finge vara norske, i Norge bosatta undersåtar, ber jag få upppepa hvad jag förut påvisat, nämligen att i nämnda paragraf bestämmes icke endast, att två bland de af bolaget valda ledamöterna skola vara i Norge bosatta norske undersåtar, utan äfven att en af styrelsens ledamöter skall tillsättas af Fredrikshalds kommun och eventuellt en af norska regeringen. Det står visserligen icke uttryckligen i nämnda paragraf, att desse sistnämnde finge vara norrmän, men såsom jag äfvenledes förut påpekat, kan väl ingen människa, som läser paragrafen, få någon annan uppfattning, än att den afser, att af styrelsens ledamöter kunna två, valda af bolaget, en tillsatt af Fredrikshalds kommun och en, eventuellt tillsatt af norska regeringen, vara norrmän.

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

Ang. fullbordad granskning af de i statsrådet protokoll. (Forts.)

Hvad angår den saken, att man vid handläggningen af sådana frågor som den förevarande icke får taga hänsyn till billighetshänsyn, så är jag härutinnan af alldeles samma åsikt som den föregående talaren, såvida nämligen icke billigheten kan tillgodoses genom en lagtolkning, hvilken icke kan bedömas såsom varande oriktig; och då i detta ärende, efter mitt förmenande, ingen oriktig lagtolkning ägt rum, får jag vidhålla mitt yrkande, att punkten må läggas till handlingarne.

Herr Bergström: Herr talman! Den uppfattning, som bolagets norske delägare haft i denna sak, kan naturligtvis icke influera på vår uppfattning. För öfrigt är det mycket tvifvelaktigt, hvad bolaget och dess styrelse haft för uppfattning.

Af de handlingar, som varit oss förelagda i konstitutionsutskottet, framgår, att, när bolaget på grund utaf framställning af dess styrelse ingick till Kungl. Maj:t med begäran om ändring i bolagsordningen, hvarvid det förslag till ändrad lydelse, som sedermera af Kungl. Maj:t blef gilladt med afseende å § 18, verbotim förelåg, styrelsens hemställan och bolagets beslut gingo ut på att — såsom det heter i bolagsstämmoprotokollet af den 3 juni 1898 — »ingå till Kungl. Maj:t med ansökan, det Kungl. Maj:t täcktes medgifva, att styrelsen må till $\frac{1}{3}$ af hela antalet bestå af norske undersåtar, boende utom Sverige», samt att § 18 i bolagsordningen skulle erhålla den lydelse den erhållit.

Nu vill jag erinra den siste ärade talaren därom, att i § 18 står: att två bland de af bolaget valda ledamöterna skola vara i Norge bosatte norske undersåtar, att Fredrikshalds kommun skulle få tillsätta en och norska staten en ledamot. Men huru stort är ledamotsantalet in summa i denna bolagsstyrelse? Jo, det är högst nio. Om nu denna styrelse och detta bolag ansett, att de icke borde fordra mera, än att $\frac{1}{3}$ af antalet skulle få vara i Norge bosatte norrmän, måste alldeles gifvet antingen den af norska staten utsedde ledamoten eller den af Fredrikshalds kommun utsedde ledamoten, därest han är norrman, blifva en norrman, bosatt i Sverige. Detta är alldeles tydligt, äfven om man ställer sig på den ärade talarens ståndpunkt.

Detta gör jag emellertid icke, utan jag ställer mig på den ståndpunkten, att vi noggrant skola se till, huruvida svensk lag blifvit tillämpad. Behöfver den ändras, skola båda statsmakterna, Kungl. Maj:t och Riksdagen, gemensamt besluta därom.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner på de därunder gjorda yrkandena, nämligen dels att lägga till handlingarna den i förvarande punkt gjorda anmälan och dels att med gillande lägga berörda anmälan till handlingarna, fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Ang. upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord.
(Forts.)

Herr Kronlund, som anförde: Herr talman, mina herrar! Redan år 1893 öfvergingo Kongl. Maj:t och Riksdagen till koncessionssystemet i fråga om tillgodogörandet af kronans tillgångar uppe i Norrbotten. Då gaf nämligen Riksdagen Kungl. Maj:t rätt att bevilja koncessioner åt svenske män på apatitfyndigheter. Vid föregående riksdag gjorde Kungl. Maj:t en hemställan i samma syfte rörande marmorfyndigheter, och Riksdagen gaf äfven då sitt bifall. En hemställan i samma syfte och af ungefär enahanda lydelse föreligger äfven i år. Det kan ju ej råda något tvifvel om, att staten ej skall afhålla sig från att lägga död hand på de stora tillgångarne där uppe i Norrbotten, då det ju ligger i statens intresse att söka på bästa sätt uppmuntra den enskilda företagsamheten och leda denna i en rätt och sund riktning. Det system, Kungl. Maj:t och Riksdagen öfvergingo till, nämligen koncessionssystemet, synes i detta afseende ha alldeles afgjorda fördelar framför inmutningssystemet, då staten genom det förra har mera i sin makt att ingripa ordnande och reglerande på den enskilda verksamheten, då staten därmed ej afhänder sig eganderätten och tillika kan begränsa den enskildes besittningsrätt.

Jag har emellertid två anmärkningar att framställa emot koncessionssystemet, sådant det nu tillämpas. Den första anmärkningen är den, att genom detta system uteslutes konkurrensen och den fria täflan, och därigenom uteslutes kanhända mången gång möjligheten för staten att taga de största tänkbara inkomster af sina tillgångar. Mig synes fördelaktigt både för den enskilde och för staten att vid koncessionssystemets tillämpning möjliggöra en konkurrens och fri täflan, som ändock utgöra grundvalen för en sund utveckling inom industrien. Man invänder då, att man därigenom skulle stäcka upptäcktsifvern och forskningslusten hos den enskilde och att därigenom många rikedomar skulle ligga oupptäckta. Jag tror dock, att det ej blefve så farligt, om man åt upptäckare eller koncessionssökande tillade en viss optionsrätt.

Hvad som emellertid här synes mig vara af allra största vikt och vara en stor principfråga, är, att, i stället för att Kungl. Maj:t nu i hvarje särskildt fall meddelar bestämmelser för sådana här koncessioner, dessa bestämmelser infördes inom en af Kungl. Maj:t och Riksdagen gemensamt stiftad koncessionslag. En speciell sådan lag hafva vi redan i fråga om stenkolsfyndigheter, och dess lämpligare synes mig vara att utvidga denna till en för alla dylika fyndigheter gällande koncessionslag. Man bör ihågkomma, att Norrbottens slumrande tillgångar, hvaraf för hvarje år upptäckas nya och hvaraf är efter år nya sådana öfverlämnas åt enskilda, dock äro af en så obestämbar och outforskad beskaffenhet, att det synes vara af högsta vikt, att staten iakttager en ytterlig försiktighet och varsamhet vid dessa koncessioners bestämmande och vid uppskattandet af dessa tillgångars värde och beskaffenhet och förbehåller sig rätt att inom en rimlig tid revidera dessa bestämmelser.

Det är en annan anmärkning jag också har att göra mot den hemställan, som är tillstyrkt af statsutskottet. Det föreslås där, att Kungl. Maj:t skall äga rätt att »åt svenske män bevilja tillstånd att mot den årliga afgäld och under de villkor i öfrigt, Kungl. Maj:t bestämmer, å kronojord inom visst å marken utstakadt område under en tid för hvarje gång af högst tio år med andras uteslutande med arbete belägga och sig tillgodogöra anträffade marmorfyndigheter, med rätt för koncessionsinnehafvaren att, därest Kungl. Maj:t efter upplåtelseutgång utgår förklarad ny upplåtelse af området böra ske, äga företrädare till öfverenskommelse om fortsatt arbete med fyndighetens tillgodogörande på de villkor, Kungl. Maj:t då på grund af sig företeende omständigheter kan finna godt bestämma.»

Ang. upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord.
(Forts.)

Ja, för hvarje fyndighet, som Kungl. Maj:t på grund häraf hvart år skulle meddela koncession på, afsäger Riksdagen sig härigenom all medbestämmanderätt att i framtiden ha någon makt öfver de inkomster, som härflyta därur. Då den första koncessionstiden, de 10 åren, är slut, äger Kungl. Maj:t, så vidt jag kan tolka dessa bestämmelser, rätt att utan Riksdagens vidare hörande bevilja ny koncession och därvid bestämma de villkor, som Kungl. Maj:t kan finna rätt och skäligt vara. Dessa inkomster äro naturligtvis ännu af en ganska obetydlig art, men med kändedom om hvilka naturliga resurser, som förefinnas där uppe på kronans jord, synes det mig sannolikt, att man inom en ganska snar framtid har att vänta ett afsevärdt bidrag till statsbudgeten just från bergsbrukshandteringen där uppe. Då synes det mig också, att åt Riksdagen bör bevaras medbestämmanderätt rörande de afgifter, som de koncessionssökande skola betala. Denna rätt är Riksdagen förbehållen i den skrifvelse, som Riksdagen — så vidt jag minnes rätt — aflät år 1893 till svar å Kungl. Maj:ts framställning om koncession å apatitfyndigheter, men den återfinnes ej här i koncessionsvillkoren angående marmorfyndigheter. Det synes mig, som om detta af något förbiseende blifvit uteslutet. Jag kan ej tolka det på annat sätt, ty jag antar, att samma villkor, som gällde om apatitfyndigheter, äfven skola gälla om andra fyndigheter, därå koncession kan komma i fråga.

Jag vill emellertid ej nu göra något yrkande, förrän jag hört hvad reservanten i ärendet har att säga och hvad yrkande han kommer att göra.

Herr vice talmannen Pehrson: I Kungl. Maj:ts proposition, som behandlas i detta statsutskottets utlåtande, föreslår Kungl. Maj:t Riksdagen att för tiden intill den 15 maj 1904 medgifva, att Kungl. Maj:t skulle äga

dels åt svenske män bevilja tillstånd att mot den årliga afgäld och under de villkor i öfrigt, Kungl. Maj:t bestämde, å kronojord inom visst å marken utstakadt område under en tid för hvarje gång af högst tio år med andras uteslutande med arbete belägga och sig tillgodogöra anträffade marmorfyndigheter.

Ang. upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord.
(Forts.)

Så långt har jag ingenting att erinra rörande Kungl. Maj:ts proposition. Men i fortsättningen i andra stycket heter det:

»med rätt för koncessionsinnehafvaren att, därest Kungl. Maj:t efter upplåtelseutgångs utgång pröfvade ny upplåtelse af området böra ske, åga företrada till öfverenskommelse om fortsatt arbete med fyndighetens tillgodogörande på de villkor, Kungl. Maj:t då på grund af sig företeende omständigheter kunde finna för godt bestämma.»

Att döma af denna ordalydelse skulle Riksdagen således endast en gång blifva hörd beträffande alla de hithörande fall, i hvilka Kungl. Maj:t beviljat upplåtelse intill den 15 maj 1904. Detta förefaller mig vara något oegentligt. Då Riksdagen blifvit hörd om att lämna sitt medgifvande första gången upplåtelse för en viss tid beviljats, synes det mig vara alldeles i sin ordning, att Riksdagen blir åtspord i ärendet hvarje gång det ånyo blir fråga om upplåtelse för en viss tidsperiod. Så förfors tidigare från Kungl. Maj:ts sida, nämligen innan apatit- och magnesitfyndigheterna ännu förlagts under grufstadgan.

1894 föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen beträffande apatitfyndigheterna följande: . . . »dels åt svenske män bevilja tillstånd att mot den årliga afgäld och under de villkor i öfrigt Eders Kungl. Maj:t bestämde, å kronojord inom visst å marken utstakadt område under en tid af högst 30 år med andras uteslutande med arbete belägga och sig tillgodogöra anträffade apatitfyndigheter med rätt för koncessionsinnehafvaren att, därest vid upplåtelseutgång dylik upplåtelse fortfarande blefve af *Riksdagen medgifven*» etc.

Nu är det i Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej fråga om att Riksdagen skall höras om sitt medgifvande, därest det blir fråga om en ny upplåtelse.

År 1898 föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att lämna sitt medgifvande beträffande magnesitfyndigheter. Där heter det också på samma sätt: »med rätt för koncessionsinnehafvaren att, därest vid upplåtelseutgång dylik upplåtelse fortfarande varder af *Riksdagen medgifven*» etc.

Sålunda förefaller det mig, som om man i föreliggande fall borde förfara i öfverensstämmelse med hvad Kungl. Maj:t då tänkte och föreslog Riksdagen.

Med anledning häraf, herr talman, tar jag mig friheten föreslå följande formulering af andra stycket i utskottets hemställan: att orden från och med »därest Kungl. Maj:t» utbytas mot följande ord:

»därest vid upplåtelseutgång dylik upplåtelse fortfarande blefve af Riksdagen medgifven, åga företradsrätt till öfverenskommelse om fortsatt arbete med marmorfyndighetens tillgodogörande på de villkor, Kungl. Maj:t då på grund af sig företeende omständigheter kan finna godt bestämma.»

Detta innebär, såsom kammaren torde finna, ej någon annan ändring i Kungl. Maj:ts proposition än den, att, för så vidt det blir fråga om upplåtelse för en ny tidsperiod, Riksdagen vid det tillfället

skall bli åtspord om sitt medgifvande, i likhet med hvad Riksdagen nu blir vid detta tillfälle.

På grund af hvad i korthet anförts tillåter jag mig, herr talman, yrka bifall till Kungl. Maj:ts framställning och statsutskottets därpå grundade hemställan med den ändring af klämman, som jag här tagit mig friheten föreslå.

Ang. upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord.
(Forts.)

Herr *Kronlund* instämde häruti.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Odelberg: Till en början ber jag att få förklara, att jag är fullt lika angelägen som herr *Kronlund* eller någon annan af kammarens ledamöter om att tillvarataga statens egendom så mycket som möjligt och se till, att staten ej afhändes densamma, och att staten äfven får den största möjliga inkomst af dessa egendommar.

Hvad nu beträffar marmorfyndigheterna i Norrbotten, är den frågan, efter hvad jag tror, af ganska obetydlig art. Propositionen förlidet är kom till stånd på den grund, att för mig förevisades några marmorbitar från *Abiskojokk* vid *Torneträsk*; och då byggmästaren vid riksdagshuset förklarade, att den marmorn lämpade sig lika väl som utländsk till trappor i riksdagshuset, ansåg jag det vara önskligt, att den ock för detta ändamål kom till användning. Det var af den anledningen, som proposition förlidet år afåts till Riksdagen angående rätt för Kungl. Maj:t att under vissa år upplåta rätt till bearbetande af marmorfyndigheter. Jag minnes nu ej anledningen till, att bestämelsen rörande Riksdagens medbestämmanderätt vid koncessionens förnyande bortogs i motsats till hvad förr var förhållandet vid upplåtande till bearbetning af apatit- och magnesitfyndigheter, men jag får emellertid förklara, att jag för min del ingenting har att erinra mot ett sådant tillägg, som här är föreslaget, ehuru jag ej tror, att det får en så stor betydelse, ty Riksdagen skall ju hvarje år pröfva frågan om tillstånd för Kungl. Maj:t att för en tid af högst tio år upplåta rätt att bearbeta marmorfyndigheter. Säger då Riksdagen en gång nej, så tror jag ej, att Kungl. Maj:t skulle medgifva en koncessionshafvare, som brutit marmor i tio år, förnyad rätt därtill.

Emellertid tror jag, att det beklagligtvis ej blir något af med dessa marmorbrytningar, ehuru väl åtskilliga ansökningar om tillstånd därtill till Kungl. Maj:t inkommit. Ett par personer hafva fått tillstånd att som prof bryta några mindre partier, men efter hvad jag kunnat öfvertyga mig vid ett besök vid *Abiskojokk* möta nog stora svårigheter att få tillräckligt stora block, och för öfrigt blefve arbets- och fraktkostnaderna så stora, att jag ej tror mycket på en lönande marmorbrytning i dessa öde trakter. Emellertid är ingen koncession ännu gifven, utan frågan ligger fortfarande hos kammarkollegium och kommerskollegium, som hafva att, efter samråd med dem, som begärt koncession, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till villkor för upplåtelsen.

Ang. upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord.
(Forts.)

Emellertid har jag som, sagdt, ej något emot den föreslagna ändringen, hvilken jag ej haft anledning att föreslå, ty den proposition, som i fjol afläts, och hvilken då helt och hållet lämnades utan anmärkning från Riksdagen, var ordagrant lik årets.

Herr Hedin: Det är alldeles riktigt, som herr statsrådet yttrade, att han ej haft skäl att vidtaga någon ändring i propositionen, då den bifölls i fjol. Men detta berodde på förbiseende från Riksdagen, och jag är för min del herr vice talmannen mycket erkänsam, därför att han nu påpekat, att här är tillfälle och anledning för Andra Kammaren att vidhålla en grundsats med hänsyn till Riksdagens grundlagsenliga rätt, i fråga om hvilken det varit Andra Kammarens förtjänst, att densamma en gång i ett viktigt ögonblick har gjorts gällande och sedermera upprätthållits.

Huru det må vara med betydenheten af ifrågavarande marmorbrott, är alldeles likgiltigt. Skulle ock dessa vara en obetydlighet, är icke den ringaste skada skedd därigenom, att kammaren nu lägger sitt votum i vågskålen för upprätthållande äfven i detta fall af samma grundsats, som Riksdagen i sin helhet, på grund af Andra Kammarrens initiativ, vid flera föregående tillfällen har iakttagit. Jag får således anhålla, att kammaren behagade bifalla, hvad herr vice talmannen föreslagit.

Herr Boström: Det föreliggande utskottsbetänkandet är, såsom af föregående talare nämnts, ordagrant lika med hvad som förlidet är beslöts. Det står äfven i fullkomlig öfverensstämmelse med det Riksdagens beslut, som fattades för tre dagar sedan i fråga om upplåtelse af kronans jordägareandel i grufva. Utskottet har ej heller haft anledning att frångå, hvad som förut beslutits i denna fråga så nyligen som förlidet är. Jag föreställer mig att, om man vill slå in på en annan väg, så är det nödvändigt bestämma andra grunder.

Då denna fråga förlidet år var föremål för Riksdagens pröfning, yttrades till statsrådsprotokollet, att samtliga myndigheter blifvit hörda öfver förslaget, bland dem kammarkollegium och kommerskollegium. Kammarkollegium å sin sida hade infordrat yttranden dels från Kungl. Maj:ts befallningshafvande, och dels från bergmästaren i distriktet. Af dessa myndigheters yttrande framgår, att denna fråga var så ny och outredd, att de ej voro i tillfälle framlägga förslag till de villkor, som borde bestämmas för dylika upplåtelse; men kommerskollegium hemställde, att, om Riksdagen medgäfvade sådana upplåtelse, kammar- och kommerskollegiet borde få tillfälle att afgifva bestämdt förslag till de bestämmelser, som för upplåtelsen vore erforderliga, och ämbetsverket yttrade på samma gång, att det icke kunde göra detta enbart utan att äfven få höra koncessionsökandena.

Den första talaren nämnde om koncessionsvillkor och inmutningsrätt. Frågan härom har varit föremål för Riksdagens pröfning flera gånger; ena gången har det varit fråga om koncessionsvillkor i all-

mänhet, och andra gången har det varit fråga om inmutningsrätt. Nu sade samme talare, att man borde se till, att man uppställde likartade villkor i fråga om upplåtelse af alla fyndigheter. Det vore godt och väl, om så kunde ske, men för min del tror jag, att det måste bli olika villkor och bestämmelser för olika slags fyndigheter.

Då nu herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ej haft något att erinra mot den förändring, som blifvit föreslagen i utskottets hemställan, skall jag ej heller göra något yrkande.

Ang. upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord.
(Forts.)

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Jag ber till en början att få erinra gent emot herr statsrådet och chefens för jordbruksdepartement yttrande, att hvad jag sade, icke afsåg det minsta klander mot Kungl. Maj:t för att Kungl. Maj:t skulle på ett mindre lämpligt sätt tillvaratagit kronans egendom. Tvärtom hafva vi från herr statsrådets sida sett de mest berömvärda sträfvanden i det syftet, hvilka åtminstone i denna kammare mottagits med glädje och tacksamhet. Men hvad jag ville säga var, att den princip, som år 1893 uttalades, nämligen att Riksdagen skulle förbehålla sig medbestämmanderätt i dessa frågor, borde konsekvent genomföras, icke blott i fråga om en enda detalj, apatiten, utan äfven i fråga om alla olika fyndigheter, som finnas å kronojord däruppe, och hvarå koncession kan komma att gifvas. Det är här icke fråga om fyndigheternas storlek, om den större eller mindre tillgången, utan här är fråga om en grundsats, hvars upprätthållande från Riksdagens sida är önskvärdt.

Vidare yttrade den siste talaren, att man alls ej kan tänka sig, att samma villkor skulle uppställas i fråga om fyndigheter af apatit, magnesit, marmor och dylikt, men då ber jag att få påpeka för honom, att just i den kungl. propositionen om denna sak står, att de allmänna villkor, som stadgas i fråga om koncession å apatitfyndigheter böra gälla äfven för upplåtelse af dessa marmorfyndigheter, så vida de därpå äga tillämpning. De allmänna bestämmelser, som kunna meddelas, äro nämligen af den art, att de kunna gälla lika väl för det ena som andra slaget fyndigheter. De gälla t. ex.: att koncession icke får öfverlätas åt andra än svenska män, att koncessionsökande skall styrka sig hafva erforderligt kapital, att han skall utföra visst arbete för hvarje år och på företaget nedlägga vissa kostnader, att arbetet skall fullföljas på industrimässigt sätt och utföras inom viss tid o. s. v., allt vid äfventyr, att koncessionsansökan eljes förfaller. Allt detta är i alla afseenden sådana villkor, som kunna tillämpas på nästan hvarenda koncession i fråga om dessa fyndigheter.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen i ämnet framställda propositioner biföll kammaren det af herr vice talmannen Pehrson under öfverläggningen framställda yrkandet.

§ 13.

Vidare föredrogos hvar för sig och blefvo af kammaren godkända statsutskottets utlåtanden:

n:o 78, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen i fråga om åtgärder mot indragning af smärre lägenheter å kronoegendomar;

n:o 79, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af tre till indragna hospitalshemmanet Sund n:o 4 Södergård i Östergötlands län hörande lägenheter;

n:o 80, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss del af förra härads höfdingebostället Hammenhög n:o 31 om $\frac{2}{3}$ matal i Kristianstads län; och

n:o 81, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss del af förra kronofogdebostället 1 mantal Fastarp n:o 3 Olof Larsgård i Hallands län.

§ 14.

Efter föredragning häruppå af statsutskottets utlåtande n:o 82, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af till kungsladugården Vall n:is 1—4 i Gäfveborgs län hörande andel i vattenkraft m. m., begärdes ordet af

Herr Hedin, som yttrade: Herr talman! Då icke någon enda reservation finnes antecknad vid detta betänkande, skall jag naturligtvis icke försöka något, som jag på förhand vet vara omöjligt.

Jag vill därför inskränka mig till att uttala den meningen, att denna Kungl. Maj:ts proposition minst lika väl som den följande vore förtjänt af att åtföljas af reservationer.

Med herr Hedin förenade sig herrar *Branting* och *Lindhagen*.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Ang. försäljning af äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande n:o 83, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter.

I en till Riksdagen den 13 mars 1903 afläten, till statsutskottet remitterad proposition, n:o 77, hade Kungl. Maj:t, under åberopande

af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva,

att äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheterna Tyskemölla, $\frac{1}{8}$ mantal, och Biskopsmölla, $\frac{1}{8}$ mantal, i Färlöfs socken och Kristianstads län med allt hvad därtill hörde, inbegripet äganderätten till magasin och kasthus för krutproberingen, samt all kronan i egenskap af ägare till berörda fastigheter tillkommande rätt till vatten eller till annan fastighet måtte få till kammarherren James Kennedy försäljas för ett pris af tjugusjutusen sjuhundra tjugufem kronor,

samt att köpeskillingen finge ingå till den under förvaltning af statskontoret ställda fond, benämnd »landtförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål».

Utskottet hemställde:

att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen medgifve, att äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheterna Tyskemölla, $\frac{1}{8}$ mantal, och Biskopsmölla, $\frac{1}{8}$ mantal i Färlöfs socken och Kristianstads län, däri inbegripet äganderätten till magasin och kasthus för krutproberingen, samt all kronan i egenskap af ägare till berörda fastigheter tillkommande rätt till vatten eller till annan fastighet finge till kammarherren James Kennedy försäljas mot köpeskillning, som skulle på köparens bekostnad bestämmas i den ordning, som i fråga om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof vore föreskrifven i kungl. förordningen den 14 april 1866, under iakttagande därvid, att denna köpeskillning icke finge understiga 27,725 kronor,

samt att köpeskillingen måtte ingå till den under förvaltning af statskontoret ställda fond, benämnd »landtförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål».

Reservation hade afgifvits af herrar *Persson* i Tällberg, *Sjö* och *Andersson* i Västra Nöbbelöf.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af:

Herr *Sjö*, som anförde: Då kammaren nyss fattade sitt beslut att afstå statens rätt till Forsbacka vattenfall till Forsbacka aktiebolag, skedde det under den förutsättning, att köpeskillingen skulle bli 52,000 kronor, hvilket motsvarar ett värde af 176 kronor för hvarje effektiv hästkraft.

Enligt Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag, som också af utskottet tillstyrkts, har man föreslagit ett värde af 150 kronor för hvarje effektiv hästkraft; men därifrån skulle afdragas 25 %, så att,

Ang. försäljning af äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter.
(Forts.)

Ang. försäljning af äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter.
(Forts.)

enligt denna värdering, staten endast skulle erhålla 112 kronor 50 öre för hvarje effektiv hästkraft. Denna värdering, som verkställets utaf värderingsmän, utsedde i den ordning, som därom öfverenskommits, förefaller mig något underlig. Herrarne finna här på sid. 17 en närmare redogörelse för denna värdering.

Hvad då beträffar de två gårdar, som här äro i fråga, eller Biskopsmölla och Tyskemölla, så ha de uppskattat därtill hörande 2,50 hektar åker till 1,000 kronor och 1 hektar trädgård, motsvarande 2 tunnland, till 600 kronor, eller 300 kronor för hvarje tunnland trädgård. Detta synes mig vara en ganska låg värdering; men fortsättningen går i samma stil, så att båda fastigheterna, hvilkas sammanlagda taxeringsvärde utgör 12,000 kronor, uppskattats till ett värde af endast 9,620 kronor, däri inbegripet, bland annat, till dessa gårdar hörande skog med ett värde af 3,500 kronor. Den vattenkraft, som staten i detta fall skulle äga, har vederbörande, nämligen major Broomé, uppskattat till 84 hästkrafter, hvilket efter 150 kronor för hvarje hästkraft utgör 12,600 kronor. Nog af, med inberäkning af kronan tillhörande byggnader, såsom magasin och annat, har man kommit till en slutsumma af 30,220 kronor, oafsedt de afdrag, som sedermera föreslagits.

Detta har syns mig vara en ganska tvifvelaktig värdering. Den är så mycket mer ostadig och osäker, som major Broomé med sin uppskattning af hästkrafterna i vattenfallet, icke alltid kommit till detta resultat af 84 hästkrafter, hvarefter värderingen nu skett, utan än har hans beräkning slutat på ett belopp af 126 hästkrafter, en annan gång på ett belopp af 140 hästkrafter. Detta under vissa förutsättningar. Enligt de upplysningar jag fått af personer, som äro hemma i matematik och uträkning af vattenkraft, skulle de värden, hvartill han i detta hänseende kommit med sina beräkningar, kunna mångdubblas.

När det gäller en fråga, sådan som denna, och man då finner, att vederbörande sakkunniga personer varit ovissa om mängden af hästkrafter liksom i fråga om värdet å desamma, kan man inte annat än bli oviss och osäker, isynnerhet om man själf icke är fackman eller på platsen varit i tillfälle taga närmare reda på de här ifrågasvarande egendomarne, som staten skulle afstå.

Hvad nu dessa värderingsmän angår, hvilkas utlåtande som sagdt förefaller mycket besynnerligt, så utsågos de till ett antal af tre, på sätt lagen härför föreskrifver. Men dessa personer har man sedermera icke kunnat anförtro att värdera den egendom, som Kennedy skulle afstå till staten, i fall staten skulle komma att öfvertaga det hela, hvilket jag för min del anser under nuvarande förhållanden vara berättigadt. Ty sökanden, kammarherre Kennedy, tillkallade tre personer, och de ha värderat denna egendom till 255,325 kronor, hvilken är taxerad till 75,000 kronor. Här har man sålunda kommit betydligt öfver taxeringsvärdet, men i fråga om de fastigheter, staten

skulle afstå, har man kommit betydligt under taxeringsvärdet. Det är detta, som synes mig vara ganska underligt.

Hade de tre personer, som först utsågos, varit kompetenta att värdera statens egendom, borde de också ha varit kompetenta att värdera den egendom, som Kennedy eventuellt skulle afstå, i fall staten ville köpa densamma.

Här är emellertid ett fall, synes det mig, där det icke skulle skada, om man afslog hela frågan, så att man kunde ta den i förnyad ompröfning och erhålla en något så när säker beräkning genom sakkunniga personer öfver den mängd vattenkraft, staten skulle afstå, äfvensom en värdering däraf liksom af öfriga egendomar, som staten skulle afstå.

Man har ju sett uppgifter rörande värdet på detta dyrbara fall, som sluta på betydligt stora summor: i ena fallet 525,000 kronor, i det andra fallet 750,000 kronor. Hvilken tillförlitlighet, man skall tillmäta sådana uppgifter, lämnar jag därhän, men jag är viss på, att ett flertal af kammarens ledamöter också sett desamma. När man detta gjort, kunna herrarne icke undra öfver, att — jag säger det ytterligare en gång — man blir tveksam att antaga ett förslag, sådant som detta, genast det förelägges en; ty man vill ju ha uttrönt till punkt och pricka allt hvad som kan på frågan inverka. Enligt mitt förmenande är frågan icke mogen för afgörande, utan den är tvärtom ganska dunkel.

Jag vill i sammanhang härmed nämna, att i den kommun, jag tillhör, var det ett vattenfall, som för ett par år sedan försåldes. Detta fall hade icke på långt när så stor mängd hästkrafter, som man här beräknat. Men ägaren till detsamma fick dock 40,000 kronor därför. Men här skulle köpeskillingen endast gå upp till 27,725 kronor, och detta icke allenast för vattenfallet utan äfven för gårdarne m. m.

Nu säger visserligen utskottet, att det skall ske en ny värdering, och det är godt och väl. Utskottet själf har ansett, att frågan icke är så klar, som den borde vara, när det gäller att afstå dessa fastigheter, som i Kungl. Maj:ts förslag afses.

Det förefaller mig, såsom jag förut anmärkt, som om man genom de sakkunniges utredning icke fått visshet om storleken af den vattenkraft, som det här gäller, om det är mer än 84 eller mer än 140 hästkrafter eller till och med mycket därutöfver. Det är detta, som gjort, att jag anser, att man bör ta frågan i förnyadt skärskådande; och när jag haft denna uppfattning, få herrarne ursäktat mig, att jag reserverat mig mot utskottets utlåtande. För den skull tillåter jag mig också hemställa om afslag å såväl utskottets förslag, som Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Först ber jag att få säga, att jag är angelägen om, att denna fråga så snart som möjligt måtte komma i det läge, att den ifrågavarande vattenkraften kommer

Ang. försäljning af äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter.
(Forts.)

Ang. försäljning af äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter.
(Forts.)

till användning i industriens tjänst. Men jag har, oaktadt denna min uppfattning, icke kunnat vara med om det slut, hvartill utskottet kommit; och jag är öfvertygad därom, att hvar och en af herrarne, som haft tid att läsa föreliggande betänkande och hvad där finnes refererad, skall finna, att det är ett mycket märkligt aktstycke. Ty om man med fog kan säga om någon fråga, att den icke är tillräckligt utredd, så är det just i fråga om denna.

Jag ber särskildt att få påpeka, att af utredningen icke framgår, med hvilken laglig rätt dispositionsrätten är öfverläten på innehafvaren af den ifrågavarande vattenkraften. Det är dock en fråga, som, enligt min uppfattning, borde fullständigt utredas, så att staten visste hvad den hade att sälja, och följaktligen staten och i första hand Riksdagen kunde närmare beräkna hvilket pris man borde begära för denna vattenkraft.

Om vi se efter den beräkningsgrund, som sökanden ansett vara lämplig, och som finnes närmare angifven på sid. 9 i utskottets betänkande, så finna vi, att han gjort gällande, att som beräkningsgrund för bestämmande af det exakta priset borde läggas den afkastning kronan nu har af egendomen.

Nu har visserligen armbeförvaltningen funnit, att denna beräkningsgrund icke kunde anses fullt tillförlitlig. Men jag vill dessutom anmärka mot denna beräkningsgrund, att, om man skulle tillämpa densamma beträffande alla kronan tillhöriga vattenfall, där kronan icke har ett enda öre i inkomst, skulle man naturligtvis få skänka bort alltsammans.

Till samma resultat kommer jag också beträffande en annan sida af saken, nämligen där man söker bestämma, huru stort antal effektiva hästkrafter, man skulle kunna utvinna ur vattenfallets naturliga vattenkraft. Här finnes en beräkning, som är uppgjord af major Broomé och i hvilken han upptar de effektiva hästkrafterna till 60 % af vattenfallets naturkraft. Han erkänner visserligen, att man borde beräkna dem till 75 %, men, för att man skulle kunna tillgodogöra sig 75 % af den naturliga vattenkraften, skulle man, anser han, få bygga om de motorer, som för närvarande finnas i fallet. Äfven härvidlag kommer jag till samma slutsats. Om man nämligen utgår ifrån den grundsatsen, att effektiviteten af de i ett vattenfall redan befintliga motorer skulle tagas som beräkningsgrund vid bestämmandet af där förekommande antal effektiva hästkrafter, kommer man till det resultat, att i de vattenfall, där inga motorer alls finnas, där hade man icke att räkna med några effektiva hästkrafter alls.

Nej, det må bli sökandens sak att skaffa tidsenliga motorer, och då veta herrarne mycket väl, att man kan uttaga 75 % af den naturliga vattenkraften. Nu kan det vid första påseendet förefalla, som om vederbörande statsråd varit mycket angeläget om statens bästa. Då man har beräkning på, att under lågvatten normala år kan framkomma endast 8 kubikmeter vatten i sekunden, har statsrådet, för att visa sig gentil, om jag får begagna det uttrycket, räknat efter

en vattenmängd af 12 kubikmeter i sekunden. Detta kan ju vid första påseendet tyckas vara en praktig beräkning, och när jag första gången läste igenom betänkandet, så tyckte jag, att det nästan var för mycket. Ty det förstå vi mycket väl, att om ett vattenfall under en tid på året lämnar t. ex. 50 hästkrafter och en annan tid 100 hästkrafter, man icke får taga medeltalet och säga, att det lämnar 75 hästkrafter, utan att man måste hålla sig vid den lägsta siffran, och därför har jag i mina beräkningar räknat med endast 8 kubikmeter i sekunden. Men jag kommer i allt fall till ett helt annat resultat, och detta är min hufvudanmärkning mot förslaget. Man kan visserligen, ehuru icke med full visshet, af föreliggande betänkande finna, att den beräkning, som gjorts, är verkställd efter den vattenmängd, som *nu begagnas* vid bruket, men icke efter den vattenmängd, som redan får disponeras i hela vattenfallet, och ännu mindre efter den, som man skulle kunna tillgodogöra sig, om man finge bygga öfver kungsådran. Ehuru man således säger, att man verkställt beräkningarna efter en vattenmängd af 12 kubikmeter i sekunden, har man i själfva verket tagit hänsyn till en vattenmängd af endast 3 kubikmeter i sekunden, och det är detta, som gjort, att man fått fram det ringa antal hästkrafter, som här finnes angifvet. Till grund för beräkningarne måste läggas den vattenmängd, som lagligen kan disponeras. Den beräkningsgrund åter, som man här har använt, den är fullkomligt falsk — ja, det vågar jag säga, då man tagit i beräkning endast den vattenmängd, som passerar de nuvarande motorerna. Om man vill utgå från en riktig beräkningsgrund, måste man uppgöra alternativa förslag, grundande sig dels derpå, att *hela* vattenfallets energiförråd beräknades och dels på huru stor vattenmängd som kunde uttagas, om kungsådran bibehålles obegagnad. Jag undrar nämligen, om det kan lida något tvifvel, att enligt utskottets förslag sökanden äfven skulle få rätt att bygga öfver kungsådran, och då bör man också hafva en beräkning på den kraft, som i så fall kunde uttagas. Jag anser det nämligen vara nödvändigt, att vi bestämt få veta, hvilken vattenkraft som öfverlättes till sökanden.

Om jag vidare skall ingå på en kritik af de framlagda beräkningarna, så vill jag först fästa mig vid skillnaden mellan 60 % och 75 % af den naturliga kraften. Om man utgår därifrån, att den naturliga kraften utgör 210 hästkrafter, så är 75 % däraf 157 ½ hästkrafter i stället för de här beräknade 126 hästkrafter. Således kommer man till 31 ½ hästkrafter högre, än hvad som här har beräknats. Efter ett pris af 150 kronor per hästkraft — jag låter mig nöja med att detta pris får blifva det bestämmande — får jag en förhöjning i den beräknade summan med 4,725 kronor blott på den vattenmängd, efter hvilken statsverket beräknat. Men om jag vidare utgår därifrån, att detta fall ostridigt är minst 7 meter högt och att där framgår 8 kubikmeter vatten i sekunden, så skulle detta fall lämna en naturkraft af 746 hästkrafter. 75 % däraf utgör 559 hast-

Ang. försäljning af äganderätten till de Toræbro krutbruk tillhörande fastigheter.
(Forts.)

Ang. försälj-
ning af
äganderätten
till de Torse-
bro krutbruk
tillhörande
fastigheter.
(Forts.)

krafter, och hålla vi således fast vid ett pris af 150 kronor per häst-kraft, skulle vi komma till ett värde af 83,850 kronor.

Det är sådana saker, som jag anser det vara af största vikt, att man får utröna, innan Riksdagen lämnar sitt bifall till föreliggande förslag, och vidare anser jag det också nödvändigt, att det verkställs en fullständig utredning angående den vattenkraft, vi hafva att råda öfver, så att det blir fullt klart, hvad man verkligen säljer, och att man icke skänker bort något eller slumpar bort rättigheter, som man möjligen har. Framför allt anser jag det vara viktigt, att det icke åt de tillsatta värderingsmännens godtycke öfverlämnas att bestämma de grunder, efter hvilka priset skall utgå. Statsrådet säger i detta afseende på sid. 16 i betänkandet, att den nämnd, som skulle utses, borde taga i öfvervägande alla på saken inverkan omständigheter, såsom, å ena sidan, de villkor, hvilka vore förenade med bruksinnehafvarens äganderätt till Lilla Hörröd n:o 1 m. fl. hemman äfvensom de med öfverlåtelsen för den blifvande ägaren förenade fördelar. och å andra sidan de med kronans återupptagande af dispositionsrätten till fastigheterna förknippade kostnader m. m. Däremot talas ingenting om, att andra synpunkter borde tagas i betraktande, såsom huru stor vattenkraft, som skulle utnyttjas och på hvad sätt detta skulle ske, utan det förefaller mig, som om detta skulle blifva helt och hållet förbigånget i den blifvande utredningen. Mig synes, som om det hade varit bättre, om det icke uttalats någonting annat än att det skulle tagas i öfvervägande alla på saken inverkan omständigheter. Det förefaller, som om denna specificering af en del saker skulle innefatta en begränsning af värderingsmännens uppgift, och det synes, som om de synpunkter, som uteslutits, skulle vara viktigare än de saker, som finnas omnämnda i detta för synemännen instruerande anförande till statsrådsprotokollet.

På grund af hvad jag sålunda yttrat, kan jag för min del icke finna annat än att saken är af sådan vikt och befinner sig i så outredt skick, att jag anser, det Riksdagen gör klokast i att för tillfället afslå föreliggande framställning, och jag ber därför att få hemställa om afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag.

Herrar *Nyström* och *Ersson* instämde häruti.

Herr *Hedin*: Efter den i sanning blodiga kritik, som den kungl. propositionen varit underkastad, antager jag, att Andra Kammarens beslut redan är fattadt, och att det således icke kan vara nödigt och behöfligt att tillägga mycket till hvad som redan sagts. Dock skall jag be att få yttra den önskan, att icke afslaget å denna proposition måtte blifva en ytterligare anledning för regeringens medlemmar till att klaga öfver sömlöshet, såsom vi härom dagen hörde. Det ser nämligen så ut, som om regeringens största bekymmer för närvarande vore att till historien om statens och öfriga offentliga skogar, till historien om våra grufvor nu äfven så skyndsamt som möjligt

lägga det att regeringen gjort hvad den kunnat för att beröfva staten en egendom, om hvilken betydelse vi icke nu kunna göra oss någon fullständig föreställning, men om hvilken vi veta efter alla sakkunnigas omdöme i andra länder, att den sannolikt är mycket större, än någon för närvarande vågar beräkna. Man har uti ett annat land under de sista åren, i synnerhet under de 4, 5, 6 sista åren ägnat frågan om vattenfallen en större uppmärksamhet än kanske på något annat ställe, nämligen i Frankrike. När år 1898 i deputeradekammaren framlades ett lagförslag i ämnet, uttalades af motionärerna ett beklagande däröfver, att Frankrike icke hade gjort såsom Schweiz och Italien redan för länge sedan hade gjort, nämligen tillagt staten en fullständig eganderätt till vattenfallen, men om man därutinnan försummat något, så var det efter deras åsikt endast så mycket större anledning att icke vidare fortgå på den likgiltighetens väg, på hvilken man förut hade afhändt staten rättigheter, af hvilka den aldrig bort vara i saknad. Sedan har först och främst en omfattande undersökning angående vattenfallen ägt rum, och vidare har lagstiftningen börjat att ingripa i frågan om användningen af vattenfallen. Man anser icke det vara tillåtet att helt enkelt sälja bort ett vattenfall och saga åt den nya ägaren, att han får den fullständigaste dispositionsfrihet däröfver. Det har anmärkts under dessa diskussioner, att vattenfall blifvit köpta af en industri för att därigenom förvissa sig om, att man icke skulle få några konkurrenter på samma område; ja, att man gått ända därhän, att man förstört ett vattenfall för att vara så mycket säkrare att icke få någon konkurrent. De undersökningar, som pågått under loppet af några år, hafva hittills företrädesvis gällt högfällen i Savoyen och Dauphiné, och där har man kommit till det resultat, att deras vattenkraft skulle utgöra måhända ända till tio millioner hästkrafter. Nu är det så, att Frankrike för närvarande behöfver för sina järnvägar och hela sin industri 45 millioner tons stenkol, hvaraf landet själf producerar $\frac{2}{3}$, men får taga återstoden från Tyskland, England, Belgien och Amerika. I detta hänseende skulle man genom användande af högvattenfallen komma att göra sig tämligen oberoende af utlandet. Men man har vidare kommit till att betrakta saken äfven från en annan synpunkt. För närvarande pågår undersökning beträffande de mindre vattenfallen uti de relativt mera stillsamma vatten, som gå fram genom ängarna, hvarför dessa vatten fått den poetiska benämningen »gröna stenkol» i motsats mot högfällen, som man kallat »hvita stenkol», och det har erinrats, att man haft orätt i att under den gångna perioden så entusiastiskt lämna ångkraften ett tämligen exklusivt herravalde och med förakt vända sig ifrån de smärre fallen. Genom undersökningar, som verkstälts af sakkunniga ingenjörer, har det ådagalagts, att de smärre vattendragen kunna med framgång utiliseras till förmån för agrikulturändamål. Man har hela tiden mycket starkt framhållit, att icke blott industrien, i vanlig mening taget, kan draga fördel af dessa vattenfall, utan att så är förhållandet äfven med jordbruket. Detta

Ang. försäljning af eganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter.
(Forts.)

Ang. försäljning af äganderätten till de Torsbro krutbruk tillhörande fastigheter.
(Forts.)

senare kan ske dels omedelbart, dels ock för smärre industrier i förbindelse med jordbruket, hvilket sistnämnda har ganska stor betydelse, då, enligt mångas mening, det just är skilsmässan mellan jordbruket och en del mindre industrier, som utgjort en af de väsentligt verkande orsakerna till den stora inflyttningen från landsbygden till städerna, hvilken börjar betraktas såsom en olycka äfven i Frankrike, där denna inflyttning dock är relativt ringa mot i Italien och Tyskland. En af dem, hvilka nyligen befattat sig med undersökningar rörande ifrågavarande ämne, nämligen Lagrange de Langres, har uti en rationell användning af de mindre vattenfallen sett ett af de medel, hvilka man bör anlita för att minska den inflyttning från landsbygden till städerna, hvilken sedan en tid pågått, delvis i följd af bristen på rörelsekraft. Huru med riktigheten häraf förhåller sig, kan man naturligtvis icke få utrönt, förrän denna rörelse fortgått ännu under loppet af några år. Men alla de franska författare, hvilka jag hittills sett behandla detta ämne, betrakta saken såsom varande af allra största vikt.

Då vill jag fråga, om det verkligen är rimligt att, såsom det tydligen tycks vara regeringens afsikt och lifigaste intresse, innan man undersökt frågan i hela dess vidd — och härvidlag vore det väl skäl att taga reda på de undersökningar, som i detta afseende verkställets i andra länder, och resultatet af dessa undersökningar — kan det verkligen vara rimligt, frågar jag, att man, innan så skett, bara skall gå på och afhända staten dess egendom? Det kan jag inte tro vara ett rätt förfarande. Och om staten under tiden skulle nödgas vänta på de 27,725 kronor, hvarom här är fråga, eller på dessa 50,000 kronor, hvilka förekomma i ett annat utskottsbetänkande och hvilka, enligt hvad jag förmodar, staten ansett nödigt anskaffa för att därmed betala den mycket omtalade och dyrbara krona, som ännu icke blifvit föremål för någon kunglig proposition till Riksdagen, så tror jag, att vi icke skola blifva så mycket fattigare för det. Vi kunna vänta ännu många år, tills man hunnit undersöka, hvilka tillgångar staten har och på hvad sätt staten skulle kunna bäst tillgodogöra sig dem. Men det finnes andra, som icke vilja vänta, och det är dessa spekulanter, beträffande hvilka det dock synes, som om regeringen kunde hafva något angelägnare att tänka på, än att så mycket som möjligt tillmötesgå deras anspråksfulla fordringar.

Den förste talaren anmärkte, att besynnerliga saker förekommit uti den nu förevarande frågan. Ja, det vete himlarne, att en mängd besynnerligheter försiggått härvidlag. Man har från arméförvaltningen fått tvenne alldeles olika, hvarandra helt och hållet motsatta utlåtanden rörande vikten och betydelsen för staten att bibehålla det servitut, som staten kan sägas äga beträffande ifrågavarande tillverkning och leverans af krut. Först fick man ett utlåtande, som gick ut på, att det alls icke vore någon oviktig sak, som det här gällde. Ja, var det så, att saken icke var oviktig, så var det väl också värdt, att man finge något så när ordentligt betaldt, när man

skulle göra sig af med den. Men detta var ett oförsiktigt utlåtande, och därför har man sedermera skaffat sig ett nytt utlåtande från arméförvaltningen. Då var det en annan föredragande och då gick det nya utlåtandet ut på raka motsatsen till det, som stod i det förra. När man således från samma håll fått tvenne hvarandra alldeles olika utlåtanden i samma sak, hvarför går man då icke tillväga så, som hvarje klok och förständig människa väl skulle göra i ett dylikt fall inom det enskilda affärslivet, nämligen att öfverlämna frågan till bedömande af några insiktsfulla och opartiska män? Men nej, det aktar man sig noga för.

För öfrigt ha en del andra besynnerligheter förekommit i denna fråga. Jag ber härvid att särskildt få anmärka, att kammarkollegium, hvars yttrande infordrats, alls icke funnit det föreslagna försäljningspriset tillfredsställande från statens synpunkt sedt. Men naturligtvis kunde det icke ankomma på kammarkollegium att, i saknad af fullständig utredning — någon sådan kunde ju ej heller gärna verkställas på ämbetsrummet — uppgifva eller föreslå något bestämt minimipris, men kollegiet påpekade i alla fall med tillräcklig styrka, att det ifrågasatta försäljningspriset var så mycket för lågt, att köparen icke borde komma ifrån med att erlagga endast denna ringa summa.

Ja, reservanterna hafva slagit ihjäl denna kungl. proposition, och det är utomordentligt glädjande på denna soliga dag.

Herr Odqvist: Herr talman, mina herrar! Här hafva flera talare velat söka göra gällande, att tillräcklig utredning ännu icke skulle hafva vunnits uti den nu föreliggande frågan, och att utskottets hemställan därför vore något förhastad.

Emellertid vill jag säga, att man såväl inom utskottsafdelningen som sedermera inom utskottet själfvt har många gånger vändt på denna fråga, innan man kom till det förslag, som föreligger i detta utskotts-
betänkande. Svårigheten att rätt bedöma denna fråga vållas icke minst därigenom att, såsom herrarna finna af föreliggande handlingar, fallets kraft beräknats vara under olika tider af året väsentligt olika; såsom af värderingsinstrumentet synes, varierar antalet hästkrafter mellan 84 och 140. Härför måste naturligtvis finnas någon särskild orsak, och denna angifves tydligt i Kungl. Maj:ts proposition vara den, att vattentillflödet från Skånedalen är högst ojämnt, och att således ibland tillströmmar mycket vatten, andra tider åter helt obetydligt. Den, som har någon liten praktik i sådana här saker, har nog också funnit, att så kan vara förhållandet äfven på flera andra ställen i vårt land.

Hvad beträffar herr Daniel Perssons antydning om, att det icke skulle vara tydligt och klart utredt, huruvida nyttjanderätten verkligen tillhörde den ifrågasattade krutbruksägaren, så vill jag säga, att det väl får anses tydligt framgå af den kungl. propositionen, att nyttjanderätten verkligen tillhör denna person. Man skulle kunna ifrågasätta, huruvida det icke vore lämpligt att utbjuda ifrågasattade

Ang. försäljning af äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter.
(Forts.)

Ang. försäljning af äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter.
(Forts.)

fastigheter på offentlig auktion, hvarigenom försäljningspriset måhända skulle kunna blifva högre. Men något sådant kan ej gärna ske, ty man kan icke tänka sig, att någon annan spekulant skulle komma att uppträda än just denne person, som har nyttjanderätten till dessa fastigheter, en rätt, som icke torde kunna mot hans vilja fräntagas honom, såsom det framhålles i utskottets utlåtande, där det ock angifvits på hvad sätt han kommit i besittning af denna nyttjanderätt. Herrarna finna således, att det icke på den vägen, genom auktion, är möjligt att erhålla något högre ersättningsbelopp; utan det sätt, som utskottet föreslagit, eller att genom en expropriationsnämnd låta värdera fastigheterna, är nog det enda, som lämpligen kan ifrågakomma.

Här har talats ett och annat rörande förhållandena med den ifrågavarande krutfabrikationen. I utlåtandet finnes angifvet hvilka rättigheter och skyldigheter krutbrukets innehafvare har, och särskildt säges härom å sid. 20 af utlåtandet: »Staten kunde visserligen nu tvinga innehafvaren att hafva anordningar för krutfabrikationen; men innehafvaren ägde bestämma icke allenast storleken af den leverans, han kunde finna med sin fördel förenligt att erbjuda staten, utan äfven priset för densamma. Därest leveransen vore så dålig, att den ständigt måste kasseras, kunde väl staten förordna om kruttillverkningens upphörande, men då sådan åtgärd skulle medföra skyldighet för staten att lösa de krutbruksinnehafvaren tillhöriga dyrbara byggnader och inventarier, torde en dylik eventualitet, såsom värderingsnämnden framhållit, med all sannolikhet icke under en afsevärd framtid inträffa.» På ett annat ställe i utskottets utlåtande nämnes det, att, enligt upprättadt värderingsinstrument, de krutbruksinnehafvaren tillhöriga byggnaderna uppskattats till ett värde af, i rundt tal, 255,000 kronor. Detta belopp skulle alltså bli den lösen, som staten skulle erlagga, om den ville öfvertaga det hela. Kan det då vara någon fördel för staten att lösa till sig dessa så dyrbara byggnader och därmed äfven öfvertaga vattenrätten? Jag tror icke, att detta vore nyttigt. Om däremot sökanden blefve ägare till vattenrätten, kunde det ju lätt tänkas, att — såsom ock meningen lär vara — en större industriell anläggning af annan art än den nu på platsen befintliga där kommer till stånd och drifves af något härför bildadt bolag. Förutom det, att detta bolag därigenom kunde påräkna erhålla skälig vinst, skulle då den fördelen vinnas, att uppehälle och utkomst bereddades en mängd i bolagets tjänst anställde personer, dels tjänstemän och dels arbetare, och detta får väl ock anses ligga i statens intresse.

För min del tror jag verkligen, att förslaget, sedt från ekonomisk eller affärssynpunkt, är mycket väl antagligt, och för öfrigt vill jag härmed öppet förklara, att jag tror, det alla de ledamöter inom statsutskottet, hvilka yrkat bifall, på sätt som skett, till den kungl. propositionen, äro lika så angelägna om att tillvarata statens in-

tressen, som någon af de herrar här, hvilka yrkat afslag. Jag ber att få hemställa om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Lindhagen: Herr talman, mina herrar! Det har framhållits af flere talare, att utredningen vore skäligen bristfällig i det afseendet, att statens egendom icke blifvit tillräckligt högt värderad. Det är under alla förhållanden klart, att den vinst, som staten här skulle erhålla, skulle blifva den minsta möjliga, ehuru man söker försvara detta därmed, att det icke finnes någon utväg att få full valuta för detta vattenfall, enär ägaren till marken och stranden skulle hafva en så stor rätt till fallet, att han för närvarande kunde betinga sig de villkor, han ville.

Men det är en annan sak, som framhölls af herr Hedin, och som äfven jag ber att få betona, och det är den synpunkten, att man icke bör sälja statens vattenfall i onödan, enär det i *framtiden* kan hafva stor betydelse att hafva saken i sin hand.

Hvad nu särskildt angår detta vattenfall, så är det synnerligen väl beläget. Det är Skånes största vattenfall och ligger helt nära eu stad. Man vet därför icke, hvilka möjligheter framtiden kan medföra för staten att göra sig till godo vattenkraften i detta fall.

Det synes mig också vara särskildt ängsligt att så här den ena gången efter den andra sälja vattenfall, utan att åtminstone afvakta den utredning, som skall framläggas af vattenfallskommittén, hvilken är tillsatt för detta ändamål. Det förefaller mig, som om vi icke borde vidtaga denna åtgärd, innan vi åtminstone fått reda på de principer vattenfallskommittén i detta afseende häfdat. Dess betänkande är redan afgifvet, men har ännu icke utkommit från trycket. Uti ett referat ur dess betänkande finnes dock följande passus: »För ett bibehållande af vattenkraften i statens ägo talar först och främst den omständigheten, att med den allt större omfattning, som statsverksamheten för närvarande tenderar att erhålla, det icke med någon som helst grad af visshet kan öfverskådas, huru stor vattenkraft staten i en mer eller mindre aflägsen framtid kan behöfva taga i anspråk vare sig för egen räkning eller för tillfredsställande af det allmännas behof. Därest staten nu afhände sig vattenkraft, skulle det tilläfsventyrs kunna inträffa, att staten nödgades återköpa hvad den förut ägt till ett pris, som måhända icke stode i rimligt förhållande till den vid försäljningen erhållna köpeskillingen.»

Sedd ur olika synpunkter, förefaller mig denna fråga så pass outhärdlig, att Riksdagen mycket väl skulle kunna låta det anstå med att besluta sig för det föreslagna aftalet. Jag ber därför, herr talman, att få ansluta mig till dem, som yrkat afslag å utskottets hemställan.

Med herr Lindhagen förenade sig herrar *Fredholm, Branting, Moll, Natt och Dag, Höjer, Bergström, Olsson* i Stockholm, *Berg* i Stockholm, *Wallis, Thorsson, Dahn, Thylander, Sjöberg* och *Johansson* i Jönköping.

Ang. försäljning af äganderätten till de Toræbro krutbruk tillhörande fastigheter.
(Forts.)

Ang. försälj-
ning af
äganderätten
till de Torse-
bro krutbruk
tillhörande
fastigheter.
(Forts.)

Herr Boström: Herr talman, mina herrar! Efter de många instämmanden, som den siste ärade talaren erhållit, är det icke så vidare trefligt att uppträda till försvar för utskottet i denna fråga, men jag skall dock söka att i korthet göra detta.

Det skäl, som hufvudsakligen anförts af dem, hvilka yrkat afslag på utskottets hemställan, har varit, att försäljningspriset skulle vara alltför lågt tilltaget. Men utskottet har ju i sitt utlåtande sagt, att det af Kungl. Maj:t föreslagna priset vore för lågt och att utskottet därför icke ville tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändradt, utan att fastigheterna skulle värderas i enlighet med bestämmelserna i kungl. förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Om staten ensam vore ägare till vattenkraften uti detta fall, så vore det ju en helt annan sak. Om t. ex. staten rådde om stranden på andra sidan och vore ägare till det ofvanför belägna fallet vid Torsebromölla, så hade det kunnat vara något skäl att tänka på ett afslag, men då så icke är, vet jag icke hvad man skall kunna vinna genom att bibehålla statens rätt till ifrågavarande fastigheter. Ett afslag på framställningen skulle, förmodar jag, icke verka något annat, än att förhållandena vid detta krutbruk fortfarande blefve desamma, som de varit alltsedan 1700-talet, eller att staten icke kan tillgodogöra sig sin rätt i vattenkraften, lika litet som besittningsinnehafvaren kan göra det oinskränkt. Detta är ett skäl, som är för mig talande och som föranledt, att jag biträdt utskottets hemställan, till hvilken jag därför får yrka bifall.

Herr Månsson: Herr talman, mina herrar! Man har här i kammaren gjort denna fråga till en mycket stor och vidtgående fråga. Det synes mig dock, som om man betraktat den från något oriktig synpunkt.

För det första tror jag icke, att detta vattenfall är af sådan betydelse. Såvidt af handlingarna framgår, är det icke så storartadt, att det i en framtid kan hafva någon egentlig betydelse för staten.

Det må emellertid vara huru som helst med den saken; ett är i alla fall visst, och det är, att staten icke äger detta vatten oinskränkt, utan det är så, att den, som innehar platsen, har besittningsrätt till det och icke kan frångas denna besittningsrätt. Man måste således se till på hvad sätt saken bäst kan ordnas och uppgöras.

Staten har ingen brukningsrätt till vattenfallet, staten får icke använda det, så länge innehafvaren säger, att han vill hafva det, och uppfyller de villkor, som äro bestämda.

Innehafvaren åter kan icke draga nytta af detta vattenfall, ty det får användas endast för krutbruket, och detta är icke i gång. Saken är således, som den är, till nytta hvarken för staten eller för innehafvaren.

Jag ber nu att få påpeka — något som för öfrigt ingen bestridt —, att genom det angående Torsebro den 23 juni 1784 med änkefru

friherrinnan Staël von Holstein, född Beckfriis, som då innehade krutbruket, upprättade kontrakt tillförsäkrades henne en ständig och okvald besittning af krutbruket med därtill hörande åkrar, äng och öfriga ägor jämte hus, byggnader, krut- och mjölkvarnar samt vattenverk och öfriga inrättningar af hvad namn och beskaffenhet de vara månde.

Ang. försäljning af äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter.
(Forts.)

Vidare heter det, att »denna förmån skulle sträcka sig äfven till friherrinnans barn och arfvingar, såvida de till alla delar uppfyllde hvad kontraktet i bokstafven förmådde och innehölle samt så länge kronan behölle bruket därtill. Det vore friherrinnan eller hennes rättsinnehafvare äfven tillåtet att med vederbörligt bifall afstå besittningen till någon annan.»

Och slutligen heter det: Efter bestämmelser om kruttillverkningen och betalningen därför, stadgades slutligen ansvar för kontraktsbrott, som, om det tredje gången skedde, skulle medföra kontraktets förlust.

Det är således endast, om kontraktsbrott sker och detta för tredje gången, som kontraktet kan annulleras, men fullgör innehafvaren de bestämmelser, som äro stadgade, får han behålla och besitta egendomen.

Nu har emellertid innehafvaren af detta vattenfall och detta krutbruk kommit fram med förslag till en uppgörelse. Öfver detta förslag hafva myndigheter yttrat sig, och utlåtanden föreligga, som kammarens ledamöter haft tillfälle att taga i öfvervägande. Utskottet har för sin del ansett, att den värdering, som gjorts, icke är tillfyllest, och det har därför icke velat gå in på förslaget, sådant det föreligger, utan föreslagit, att ny uppskattning och värdering skulle komma till stånd. Däremot har utskottet icke ansett, att man kan neka att gå med på en uppgörelse, ty utskottet har icke ansett det vara nyttigt, att saken är som den är, då staten ingenting kan göra, och icke heller innehafvaren kan göra något. Utskottet har därför ansett, att en lösning bör ske, men föreslagit ny uppskattning, på det att man må komma till ett större värde, än det som redan blifvit åsatt, på de ifrågasvarande fastigheterna.

Nu har här talats om, att vattenfallet och fastigheterna i sin helhet skulle hafva större värde, än det som handlingarna utvisa. Ja, det är just detta, som utskottet framhållit och starkt betonat, och det är därför utskottet vill hafva en ny uppskattning, hvilken skulle ske under den strängaste och mest omständliga form, som kan ske, nämligen i enlighet med lagen om expropriation. Det skulle således bli en ganska stor apparat med ganska många värderingsmän, utsedde af de olika parterna och af domstol. Jag undrar, om man kan på annat sätt erhålla en riktig värdering och uppskattning.

Frågan är den: Kan det vara rätt, att denna sak får ligga oafgjord? Nej, det vill man icke, säger man. Men, så säger man, det är värdt mycket mera. Ja, det säga vi också i utskottets utlåtande och i klämman och vädja därför till en ny uppskattning på

Ang. försälj-
ning af
äganderätten
till de Torse-
bro kruitbruk
tillhörande
fastigheter.
(Forts.)

sätt, som lagen om expropriation stadgar. Huru vill man komma längre? På hvilket annat sätt vill man uppnå en tillfredsställande lösning af frågan? Jag kan icke se något annat sätt, och jag tror icke heller att det är många af kammarens ledamöter, som kunna det. Man må ställa sina anspråk, huru högt man vill, ett faktum är dock — jag upprepar det ännu en gång — att innehafvaren har besittningsrätten, och att denna icke kan frångas honom, samt att en lösning af frågan kan ske endast genom godvillig öfverenskommelse.

Jag hemställer därför, att kammaren måtte noga begrunda och öfverväga saken, särskildt huruvida det icke är lämpligt att öfverlämna den åt en expropriationsnämnd, som får bestämma värdet.

På de grunder jag anført, har utskottet ansett det vara skäl att taga saken om hand, och på dessa grunder ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr *Zimdahl* instämde häruti.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Crusebjörn: Herr talman, mina herrar! Af detta betänkande torde, oakadt allt som här blifvit sagdt, med visshet framgå, huru det förhåller sig med äganderätts- och besittningsförhållandena till den här ifrågavarande egendomen. Det torde icke kunna finnas minsta tvifvel därom, att staten äger egendomen, men att den är upplåten till evig besittningsrätt på sådana villkor, att staten icke har fria händer vid försäljningen af densamma, utan att värdet måste väsentligen reduceras till följd däraf, att en annan innehar besittningsrätten. Hvad som däremot, jag medgifver det, är synnerligen svårt att bestämma, är värdet af egendomen med hänsyn just till nyss nämnda förhållanden och med hänsyn därtill, att det är svårt i detta fall att beräkna det antal hästkrafter, på grund af hvilka vattenfallets värde skall bestämmas. I dessa handlingar har man tydligt framhållit svårigheten att göra denna beräkning, därför att vattenstånd och vattenmängd växla så mycket. Här är visserligen ett par talare, som ansett sig med sin sakkunskap lätt nog kunna göra en beräkning, som visar, att den beräkning, hvarpå värdesättningen i den kungl. propositionen grundar sig, är oriktig, och jag vill visst icke för min egen del inlåta mig med dessa sakkunnige herrar, ty därtill är jag alldeles för litet tekniskt bildad på det föreliggande området.

Jag har däremot vid frågans behandling satt mig i förbindelse med en auktoritet, som jag tror, att vi väl litet hvar få erkänna såsom sådan, nämligen vattenfallskommitténs ärade ordförande. Hade detta ärende kommit fram till Kungl. Maj:t något tidigare, så hade man kunnat remittera frågan till vattenfallskommittén och från denna kunnat få ett utlåtande rörande värdet af detta vattenfall. Men kommittén var då färdig att upplösas, och ordföranden undanbad sig att kommittén blott för denna fråga skulle behöfva stanna kvar, utan i

stället ställde han sin egen stora erfarenhet i dylika frågor till mitt förfogande. Han fick därför hand om alla handlingarna och har sedermera uttalat sig. Han meddelade då bland annat, att vattenfallskommittén äfven undersökt detta vattenfall, och han visade mig, att i dess uppgifter om olika vattenfall finnes äfven detta fall upptaget, undersökt och beräknadt. Då visade det sig, att det antal hästkrafter, som där uppgafs, var något högre än det, som af major Broomé förut blifvit beräknadt. Därför begärde man major Broomés förklaring öfver vattenfallskommitténs uppgifter rörande fallets beskaffenhet och i jämförelse med de uppgifter, han själf förut lämnat. Och såsom herrarne finna i handlingarna, har han tydligt förklarat, huru skillnaden uppkommit. Broomé har sålunda icke beräknat kungsådran på samma sätt som kommittén, och han anförde skälen därför. Med anledning af förhandlingarna fann man skäligt att taga ett medeltal mellan det resultat, hvartill vattenfallskommittén kommit, och den beräkning major Broomé gjort, och detta ansåg ordföranden i vattenfallskommittén, landshöfdingen Svedelius, vara ganska riktigt gjordt.

Sedermera se herrarne huru beräkningen af värdet blifvit gjord, hvarigenom en förhöjning i priset ägt rum med omkring 5,000 kronor. Däremot ansåg denne fackman att man hade gått bra hårdhänt till väga, då man icke afdragit från det ursprungliga värdet på vattenfallet mer än 25 procent såsom utgörande olägenheten af den ständiga besittningsrätten. Enligt hans mening skulle det värde, som Kungl. Maj:t stannat vid, vara bra högt tilltaget. Emellertid vill jag visst icke uttala något bestämdt omdöme, huruvida den ene eller den andre kan ha rätt i sina kalkyler rörande värdet, ty jag är icke tillräckligt hemmastadd i dylika beräkningar. Men då nu utskottet klokt nog insatt i förslaget att bestämmandet af värdet å egendomen skulle öfverlämnas åt en expropriationsnämnd och därvid fordrat en noggrann undersökning af förhållandena vid vattenfallet, hvarefter nämnden skulle sätta sitt pris, tycker jag, att allting är gjordt så, att någon bortslumpning af vattenfallet icke skulle kunna äga rum.

Här har nyss från skånebänken blifvit så tydligt och klart framhållet, att det icke kan vara någon klokhet uti att icke försälja vattenfallet, när man icke kan göra sig det tillgodo. Ty man kan icke frånhända besittningshafvaren den förmån, som han har, så länge han fullgör villkoret för besittningen, nämligen att tillverka ett visst kvantum svartkrut om året. Svartkrut är någonting, som nu i krigsbruk endast obetydligt begagnas. Och följden däraf har varit, att på flera år ingen beställning af sådant ägt rum. Innehafvaren af krutverket har sålunda ingenting annat att göra för att bibehålla sin besittningsrätt än att hålla en gammal krutkvarn, så att, om det påfordras, han är i tillfälle att tillverka det, som beställes. Under sådana förhållanden synes mig klokheten bjuda, att man nu, på sätt utskottet föreslår, ingår i ny värdering och sedermera i enlighet med denna afyttrar egendomen. Ty det måtte väl i alla händelser vara bättre att få något än intet för den.

Ang. försäljning af äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter.
(Forts.)

*Ang. försälj-
ning af
äganderätten
till de Torse-
bro krutbruk
tillhörande
fastigheter.
(Forts.)*

Friherre Barnekow: Herr talman! Här har en talare från denna plats i dag uttryckt sin glädje öfver att reservanterna slagit ihjäl detta kungliga förslag. Ännu är det icke ihjälslaget, men det är ju sannolikt, att det blir det. Sin glädje däröfver uttalade han därför, att det kungliga förslaget skulle innebära, att regeringen ville afhända sig en vattenkraft, som tillhör staten. »Och», sade han, »i dessa tider skola vi strängt hålla på, att staten bibehåller dess tillgångar i vattenkraft, ty man vet icke hvad det kan innebära, att ha dem kvar.» Jag skall be i alla delar få instämna med honom däri, men här är nu icke fråga därom. Ty staten äger visserligen detta vattenfall, men den har icke besittningsrätten därtill. Förhållandet är ju, och jag har icke funnit det bestridt ännu och icke heller funnit motsatsen uttalad i utskottets betänkande, att den, som har besittningsrätten till egendomen, sitter okvald i denna rätt, så länge han icke bryter mot kontraktet, och detta innehåller, att han skall göra ett krut till svenska staten, som staten, enligt hvad här blifvit sagdt, mycket väl kan skaffa sig från annat håll. Så länge han alltså icke bryter mot kontraktet kan ingen makt i världen beröfva honom hans besittning. Följaktligen kan icke staten använda sin rätt med mindre än att uppgörelse kan träffas. Nu kan man visserligen framställa den tanken, att besittningsrätten icke är viss, utan att kanske vid närmare undersökning den icke finnes. Det kan ju vara ett mycket kraftigt argument för motståndarne, men det är icke visadt, utan jag måste hålla mig vid, att anse innehafvaren ännu hafva full besittningsrätt.

Vidare gjorde en annan talare anmärkning mot värderingen. Jag tror jag känner tämligen väl till den trakten och äfven jordvärderna. Han klandrade så mycket, att värderingen satts till 2,000 kronor för 2 hektar. Det gör 1,000 kronor för hektar. Som herrarna veta, föreskrifver lagen, att inkomsten af jordbruksfastighet skall beräknas efter 6 procent af egendomens taxeringsvärde i detta fall 60 kronor på hektar. Det får icke vara någon dålig jord. Jorden här är emellertid skral och dess värde är icke högt. Vidare talade han om skogen och betesmarken, som värderats till 100 kronor för hektar. Ja, så stor inkomst har man icke af en betesmark som denna.

Hvad nu vattenkraften beträffar vågar jag icke yttra mig, men man kan ju anlita en sakkunnig man, som utreder detta förhållande. Det är sant, att vattenfallskommittéen haft en annan åsikt om värdet. Man har hänskjutit detta till den, som har gjort utredningen, men han har försvarat sig och anser värdet icke vara för lågt satt.

Om nu kammaren afslår detta, hvad blir följden? Första Kammaren har antagit förslaget. Om Andra Kammaren afslår det, förfaller således frågan. Hvad ha vi då gjort? Jo, här har nu staten ett vattenfall, hvaraf den icke kan draga någon nämnvärd vinst eller nytta. Här finns en enskild person, som har begärt att få köpa det och underkastar sig att betala, hvad det är värderadt till. Om det kommer i hans hand, skall han använda det till ett industriellt företag,

som möjligen blir till gagn och nytta för hela den orten. Men jag hemställer, om det kan vara rätt, att, då staten ej kan draga nytta af denna vattenkraft, hon därför skulle förbjuda någon annan att göra det. Nej, har man den uppfattningen, bör väl staten åtminstone göra så mycket, att staten söker skaffa sig äganderätten till detta vattenfall. Men det kostar enligt gjord värdering 255,000 kronor. Om staten finner med sin fördel förenligt att taga detta vattenfall, så må staten betala 255,000 kronor och öfvertaga det, men icke sätta sig emot anbudet och därigenom förklara, att, då den ej kan begagna vattenfallet, den icke heller tillåter någon annan att begagna det. Det blir emellertid följden af ett afslag.

Ang. försäljning af äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter.
(Forts.)

Af det skälet, herr talman, anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Nyström: Herr talman! Jag har icke något vidare stort inlägg att göra i denna fråga. Men, det jag har att säga torde i alla fall kunna i någon mån belysa föreliggande ärende. Jag skulle kunnat vara med om den kungliga propositionen, ifall icke priset pr hästkraft hade varit satt så lågt, att jag nästan finner det löjligt. Att köpa en effektiv hästkraft för 150 kronor, när Sveriges järnvägar vid sin verkstad i Örebro betala från 60 upp till 90 kronor i arrende för effektiv hästkraft, hvilket pris för öfrigt är billigt, förefaller mig vara en så dålig affär, att man icke bör inlåta sig på den. Nu kan man ju säga, som också blifvit framhållet, att priset är beroende af den besittningsrätt, som den nuvarande innehafvaren har sig tillerkänd. Ja, det är för närvarande, som den besittningsrätten finnes, men man kan tänka sig, att förhållandena ändras, och att staten själf kommer att öfvertaga den, och att staten då kan göra sig till godo denna vattenkraft på helt annat sätt än som skulle bli förhållandet enligt förslaget. Jag har sökt räkna ut hur stor inkomst innehafvaren af vattenfallet — efter vederbörlig montering — skulle kunna få utaf den vattenmängd, som enligt utskottets uppgifter står till förfogande, och det har då visat sig, att om man beräknade denna vattenmängd till endast 140 effektiva hästkrafter, så skulle med 90 kronors årligt arrende inkomsten gå upp till 12,600 kronor. Om jag tar den allra lägsta vattenmängden, som kan ifrågasättas, nämligen 84 hästkrafter, skulle i alla fall, den årliga inkomsten af detta vatten bli 7,560 kronor. Men nu synes förhållandet vara det, att den vattenmängd, som blifvit beräknad, aldeles icke afser all den förefintliga kraften, utan man kan mycket väl läsa mellan raderna i betänkandet, att det finns en ofantligt mycket större kraft att tillgodogöra sig, när man anlägger en rationell kraftstation. Jag skall med anledning af herr statsrådets och chefen för landtförsvarsdepartementet yttrande, att ordföranden för vattenfallskommittéen tyckt, att detta vore en bra uppgörelse, beatt få nämna, att andra medlemmar af vattenfallskommittéen varit af annan mening.

Herr talman, jag har ej något annat yrkande att göra än det,
Andra Kammarens Prot. 1903. N:o 57.

Ang. försäljning af äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter.
(Forts.)

som jag redan gjort, när jag instämde med herr Persson i Tällberg, men jag har ansett mig ytterligare böra framhålla dessa siffror, som enligt min åsikt gifva fullgoda skäl för att se närmare på saken, innan man definitivt beslutar sig för en försäljning.

Herr Sjö: Jag begärde ordet med anledning af herr Ivar Månssons yttrande, då han ville påstå, att staten af en eller annan anledning icke skulle äga dessa fall och gårdar, utan att detta skulle tillhöra dem, som hade besittningsrätten och att de skulle kunna den ena efter den andra använda såväl vattenfallen som fastigheterna efter godtfinnande. Han uppläste till stöd för denna uppfattning en del af utskottets utlåtande, fastän han icke slutade där han hade bort. Det står i betänkandet. Genom det angående Torsebro den 23 juni 1784 med ankefru friherrinnan Staël von Holstein, född Beck-Friis, som då innehade krutbruket, upprättade kontrakt tillförsäkrades henne en ständig och okvald besittning af krutbruket med därtill hörande åkrar, äng och öfriga ägor jämte hus, byggnader, krut och mjölkvarnar samt vattenverk och öfriga inrättningar af hvad namn och beskaffenhet de vara månde. Denna förmån skulle sträcka sig äfven till friherrinnans barn och arvingar, så vida de till alla delar uppfyllde hvad kontraktet i bokstafven förmådde och innehölle. Ja, här kanske man bör sluta, och så tillägges det: »samt så länge kronan behölle bruket därtill». Detta är pudelns kärna. Häraf finner man, att om staten säger, att den icke vill ha krutbruket där, så är staten också berättigad att disponera dessa hemman, man må säga därom hvad man vill.

Vattenfallskommittén hade, som en föregående talare yttrade, gärna sett, att den fått taga denna fråga om hand, och detta hade nog varit det rätta, ty den hade nog kommit till ett annat resultat, än hvad Kungl. Maj:t gjort. Nu säger herr friherre Barnekow, »att om staten icke gör som Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit, skall staten icke få någon inkomst af bruket». Jag får då säga honom, att det är bestämdt, att staten i detta fall skulle erhålla 300 kronor årligen, men det har sagts att baron Kennedy i alla fall tredskar och ej ännu betalt detta belopp. Vidare säger herr Barnekow, »att om staten skall öfvertaga baron Kennedys tillhörigheter, staten skall betala 255,000 kronor». Men det är att märka, att detta värde satts af de värderingsmän, som anmodats af baron Kennedy, men icke af statens värderingsmän, och en värdering, som icke skett af opartiska värderingsmän, kan väl icke hafva någon betydelse. Jag vill erinra därom, att taxeringsvärdet icke är mer än 75,000 kronor, och det kan ju hända, att det skulle stanna vid detta pris, och kanske därunder, om staten lade sig till med egendomen och utlöste Kennedy, hvilket synes mig vara det riktigaste. Vi böra nämligen komma ihåg, att vi stå inför lösningen af det problemet, att man skall kunna drifva icke endast järnvägarne med elektrisk kraft, utan att man äfven bör försöka tillgodose industriens behof utaf drifkraft. Vi skola komma ihåg, att dessa vattenfall ligga i närheten af Kristianstad, samt hafva ett stort

värde och det kunde vara möjligt, att man genom dem skulle kunna få kraft för belysning af denna ej obetydliga stad och äfven lämna kraft till verkstäder och sådant. Staten borde, enligt mitt förmenande icke för en grynvälling lämna denna sin egendom, och därför kan jag icke vara med om utskottets hemställan utan yrkar afslag å densamma.

Ang. försäljning af äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter.
(Forts.)

Herr Hedin: En talare yttrade nyss från talareplatsen, att, om kammaren nu förkastade den kungliga propositionen, resultatet kunde betecknas på följande sätt: staten har en egendom, som den icke kan göra sig någon nytta af, men en enskild person däremot skulle kunna tillgodogöra sig densamma, och han får icke göra det. Nej, om någon framställer resultatet på detta sätt, så har han antingen icke förstått hvad vi nu tala om, eller också roar han sig med att göra en förvillande framställning af resultatet. Det är icke så, utan vi hafva från debattens början och till denna stund påpekat, att ärendet fått en så otillfredsställande förberedande behandling, att vi icke veta hvad vi göra, om vi bifalla hvad Kungl. Maj:t föreslagit. Detta måtte väl vara ett tillräckligt skäl, äfven om man icke hade något annat. Talaren sade visserligen, att man hade erbjudit staten det belopp, hvartill denna tillgång är värderad. Ja, gud bevars, men det är, alldeles som den siste talaren påpekade, så, att vi fått en värdering, nämligen af ägaren gjord värdering, men det kan icke kallas för en opartisk värdering, och en värdering, som icke är gjord af opartiske värderingsmän, det är ingen värdering.

Statsrådet har vidare sagt, att värdet skulle vara så svårt att bestämma. Ja, väl är det svårt att bestämma värdet, om man menar det framtida värdet, men att efter billighet och rättvisa bestämma ett värde efter förhållandena, sådana de nu kunna betecknas, det är väl icke så svårt, om man nämligen vill vända sig till dem, som förstå saken och vilja tala uppriktigt. Men det skall sägas, att från vederbörande har visats en erkännansvärd omsorg, erkännansvärd från den andra partens sida, att icke få fram ett riktigt värde. Det har varit hvad som visats ifrån det första anförandet i denna debatt, och det blir förmodligen ett element också i det sista. Ty det kan ju icke förfalla annat än i högsta grad egendomligt, när man säger, att värdet är så svårt att bestämma, och det å andra sidan oupphörligen påvisats, att man icke gjort det allra minsta, som — jag hade så när sagt — det sunda förnuftet bort anvisa för att få fram detta värde. Hvad gjorde man, när man fick två olika utlåtanden från arméförvaltningen? Man tog det sista, det som var fördelaktigast för köparen. Det föreligger icke någon tillförlitlig förberedande behandling af detta ärende, och redan detta är ett tillräckligt skäl att afslå denna framställning. Men därtill kommer, att, om man ser tiden an, det blott allt för väl kan hända, att staten alldeles icke finner något skäl att afhända sig fallet, utan tvärtom får mycket viktiga skäl att behålla detsamma.

Ang. försäljning af äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter
(Forts.)

Herr Brock: Enligt mitt förmenande kan expropriationsförordningen af 1866 icke vinna tillämpning i nu förevarande fall. Denna förordning förutsätter nämligen ett tvångsförfarande mot den, som är ägare till den mark, som skall för allmänt behof tagas i anspråk, men här har Kungl. Maj:t ej ens förklaradt, att den ifrågavarande fastigheten är för något allmänt behof erforderlig. Förutsättningen för expropriationsförordningens tillämplighet är sålunda icke för handen i nu förevarande fall.

På denna grund skall jag be att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Persson i Tällberg: Jag begärde ordet med anledning däraf, att en föregående talare sade, att han var öfvertygad därom, att dispositionsrätten öfver dessa fastigheter icke kunde vara föremål för tvist. Men detta torde icke vara så alldeles säkert och jag för min del har åtminstone icke kunnat blifva öfvertygad om den saken. Det står på sid. 11 i betänkandet, att »hemmanet Knappstorp har den 16 februari 1804 af krutbrukets innehafvare skatteköpts med villkor, att det från bruket icke finge skiljas, utan därunder städse förblifva. Trots detta villkor har hemmanet öfvergått till annan ägare och blifvit bruket fränhändt». Denna mycket viktiga omständighet ha icke värderingsmännen förbisett, utan de hafva upptagit den frågan till bedömande, och jag skall be att få uppläsa några rader af hvad de säga i detta afseende och herrarne få döma, huruvida deras yttrande kan vara afgörande, och betraktas såsom ett rättsligt uttalande i denna viktiga fråga. Det säges i betänkandet: »Beträffande det vid äganderätten till hemmanen Lilla Hörröd n:o 1, Strö nis 3 och 14 samt Knappstorp fästa villkor, att de skulle för krutbruksdriften begagnas och vara bruket underlagda, ansåg nämnden bortfallandet af detta villkor, hvilket icke funnes intaget i det för sökanden utfärdade lagfartsbevis å hemmanen Lilla Hörröd och Strö, icke vara af någon betydelse för sökanden, då kronan torde sakna utväg att rättsligen göra detsamma gällande, hvilket bäst framginge däraf, att hemmanet Knappstorp för länge sedan fränsålt krutbruksinnehafvaren utan att detta föranledt något 'påtal' från kronans sida». De tro således, att kronan försuttit fatalietiden, men detta torde icke vara så säkert, då frågan endast gäller dispositionsrätt. Jag för min del hyser åtminstone en alldeles motsatt uppfattning i detta fall.

Hvad nu beträffar den stora sakkunskap, som chefen för landtförsvarsdepartementet tycktes förväna sig öfver att finna hos mig, så vill jag säga, att den sakkunskapen icke är större, än att jag anser mig kunna sätta det anspråket både på mig och herr statsrådet, att vi skulle kunna göra denna uträkning. Jag ber att få säga, att jag använt de siffror, som finnas i herr statsrådets anförande, och jag har beräknat icke efter 12, utan endast efter 8 kbm. vatten i sekunden. Det är alltså på de uppgifter, som lämnats af de sakkunnige,

som mina beräkningar stödjade sig, och vattenmängden är ingalunda beroende på min sakkunskap. Det hela är emellertid en mycket enkel räkneoperation. Sedan man har fallets höjd och vattenmängden — jag har beräknat fallets till 7 meter och vattenmängden till 8 kbm i sekunden — då kommer man, om man räknar efter 75 sekundmeterkilogram pr hästkraft till 746 naturhkr. Om man sedan tager 75 % häraf, får man 559 eff. hkr. Det är endast de vattenmängds- och fallhöjdssiffror, som finnas i handlingarna, hvilka jag begagnat mig af, och jag står icke för, om vattenmängden eller fallhöjden är större eller mindre, utan det får vattenfallskommittén och major Broomé göra. Jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. försäljning af äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter.
(Forts.)

Herr Månsson: Jag begärde ordet med anledning af herr Brocks yttrande, att lagen om expropriation icke skulle vara tillämplig. Men om båda parterna, Riksdagen å statens vägnar och innehafvaren af fastigheterna, gå in på att tillämpa denna lag, då måtte det väl ej möta något hinder. Säger innehafvaren nej, då är frågan förfallen och ingen skada skedd. Jag tror, att man måste betrakta saken från denna sida, och jag vidhåller mitt yrkande.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de därunder gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag å berörda hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning. Herr talmannen fann den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 83 och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 155 ja mot 44 nej; och hade kammaren sålunda afslagit utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Lördagen den 9 Maj.

Som tiden nu var långt framskriden, uppsköts behandlingen af de öfriga å föredragningslistan upptagna ärendena till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag skulle fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 4,11 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.